

Volkssterrenwacht
URANIA

DE STERRENWACHTER

tweemaandelijks tijdschrift van Volkssterrenwacht Urania

extra nummer zomer 2020



VU: Marc Gyssens p/a Urania
Mattheessensstraat 60 2540 Hove

P109285
Afgiftelokator 2540 Hove



PB-PP|B-8/4958
BELGIE(N) - BELGIQUE

DE STERRENWACHTER

is een tweemaandelijks uitgave
van Volkssterrenwacht Urania vzw

Jozef Mattheessensstraat 60, 2540 Hove
tel 03 455 24 93 – fax 03 454 22 97

e-mail info@urania.be

website www.urania.be

Facebook

www.facebook.com/volkssterrenwachtUrania

Twitter

twitter.com/urania_hove

LinkedIn

www.linkedin.com/company/volkssterrenwacht-urania

Instagram

www.instagram.com/urania_volkssterrenwacht

verantwoordelijke uitgever Marc Gyssens

eindredactie Hilde Willemsen

vormgeving Ann Neumüller

artikels voor De Sterrenwachter

Artikels voor de volgende editie kunnen worden
bezorgd via e-mail (sterrenwachter@urania.be)
uiterlijk op 30 september 2020.

URANIA

Het **documentatiecentrum** is geopend op dinsdag-,
donderdag- en vrijdag van 19.45 tot 22.30 uur en
woensdag van 14 tot 16 uur.

De **Astrobar** is geopend op dinsdag-, donderdag-
en vrijdag van 19.30 tot 0.00 uur.

De **Astroshop** is geopend op dinsdag, donderdag
en vrijdag van 19.45 tot 22.30 uur en woensdag en
zondag van 14 tot 16 uur.

Het **bezoekerscentrum** is geopend voor individuele
bezoekers op vrijdag van 19.30 tot 22.30 uur en op
woensdag en zondag van 14 tot 16 uur.

Er zijn **rondleidingen** met planetariumvoorstelling
en bezoek aan de waarnemingstoren op vrijdag om
20.45 uur en zondag om 15.15 uur. Speciale **kinder-
voorstellingen** op woensdag- en zondag om
14.30 uur en vrijdag om 20.00 uur.

In juni en tijdens de schoolvakanties is Urania
gesloten op donderdagavond.

INHOUD

-
- 4** 50 jaar Urania: tijdslijn
 - 6** De drie wijzen
 - 12** 1969–1979
Van volksuniversiteit tot volkssterrenwacht
 - 20** 1980–1989
De bisschop gaat, de koning komt
 - 24** 1990–1999
Urania gaat dromen en verlegt zijn grenzen
 - 36** 2000–2009
Een nieuwe sterrenwacht voor een nieuw
millennium
 - 41** 2010–2019
Geen midlifecrisis voor Urania!
 - 47** Toen en nu
 - 50** Terugblik: Oberon in de jaren '80
 - 52** Als je hobby je beroep wordt...
 - 54** Van onder het stof...
 - 57** Urania Mobiel is meer dan een auto...
 - 60** Urania's Astroreizen
-



Volkssterrenwacht Urania geniet steun van het
Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie,
een initiatief van de Vlaamse Overheid. Ook
de Provincie Antwerpen en de Gemeente Hove
ondersteunen de sterrenwacht.

Na een themanummer rond 50 jaar maanlanding in de zomer van 2019, mocht een jubileumnummer rond 50 jaar Urania in 2020 niet ontbreken.

Het is een extra dikke uitgave geworden, want het verhaal van Urania telt vele bladzijden!

Voor onze leden van het eerste uur — of toch van vele jaren: geniet van deze ‘trip down memory lane...’! Misschien kom je jezelf wel ergens tegen in woord of beeld...

Voor leden die meer recent aan boord kwamen: laat je verrassen door de rijkgevlude geschiedenis van Volkssterrenwacht Urania!

Een koning, een bisschop, tal van hoogwaardigheidsbekleders, astronauten en astronomen, allemaal vonden ze de weg naar onze sterrenwacht in Hove. Maar het zijn niet zij die deze vereniging in leven hielden! Die eer gaat volledig naar onze talrijke vrijwilligers van het eerste uur tot op de dag van vandaag. Urania bestaat alleen dankzij de belangeloze en niet aflatende inzet van al die medewerkers voor en achter de schermen: onze lesgevers en gidsen, werkgroepbegeleiders, onthaal-, bibliotheek- en barmedewerkers, handige Harry’s die telescopen en andere astronomische infrastructuur werkend houden, helpende handen voor administratie, onderhoud en techniek... jong of minder jong, in de schijnwerpers of ver erbuiten, vroeger of nu.

Op de omslag

De precieze datum van deze foto kon niet meer achterhaald worden. Ze dateert van de tweede helft der tachtiger jaren, toen er op een mooie zomerdag een old-timerrally passeerde bij Urania. Didier Van Hellemont was ter plaatse en maakte deze iconische foto, niet vermoedend dat die meer dan 30 jaar later de cover van dit jubileumnummer zou sieren.

Foto: Didier Van Hellemont

Zij zijn de echte sterren van Urania en aan hen is dit jubileumnummer opgedragen!

Een woord van dank aan de auteurs van dit zomernummer: Jef Van Camp, Alain Geenrits, Werner Hamelinck en Didier Van Hellemont groeven diep in hun geheugen (met wat hulp van het omvangrijke Urania-archief en onze onovertroffen jaarverslagen) om de voorbije 50 jaar te reconstrueren.

Dank aan de nalezers om alle puntjes op de juiste i te zetten: Walter Simons, Marc Hens en Ann Messens.

Een bijzondere dank aan layouter Ann Neumüller. Aan het omtoveren van de uitgebreide teksten en de vele foto’s (148!) tot een jubileum-exemplaar van ons tijdschrift had ze een stevige klui!

Tot slot: we hadden liever een feestjaar met toeters en bellen dan met mondkmaskers en handgel gezien. Met een druk bijgewoonde feestelijke receptie in plaats van een aanmeldingsformulier om een pintje te komen drinken. Maar één ding is zeker: 2020, het jaar dat Urania 50 werd, zal in het collectieve geheugen gegrift blijven!



1970 OBSERVATIETOREN en Kuttertelescoop

Eind juni 1969 worden met Ir. Anton Kutter plannen gemaakt voor een telescoop. In oktober 1970 wordt de toren in gebruik genomen.



1971 ZOO PLANETARIUM voorstellingen door Urania

De Antwerpse zoo opent een planetarium met een 8 m koepel dat plaats biedt aan 50 bezoekers. Binnenin zien we een ZKP-1 Zeiss projector.



1977 1^e OPENDEURDAGEN Rika De Backer opent

1977 JEUGDWERKING Oberon en 1^e jeugdcursus

1986 KOMEET HALLEY met boek Bodifée & Gysens

1989 KONINKLIJK BEZOEK koning Boudewijn



1995 ECHO OF SPACE Koningin Elisabethzaal

1996 NIEUWE KOEPEL observatietoren

1969 VVS ANTWERPEN de eerste stappen



De VVS organiseert de eerste activiteiten in Hove: een Apollo-tentoonstelling en de vakantiecursus.

1970 VOLKSSTERRENWACHT van Antwerpen

Op 17 april 1970 wordt officieel de vzw 'Volkssterrenwacht van Antwerpen' boven de doopvont gehouden.

1972 UITBREIDING nieuwe lokalen in het CC



1972 1^e BASISCURSUS algemene sterrenkunde

1974 RADIOTELESCOOP naast observatietoren

1975 1^e SEMINARIES cursus voor gevorderden

1979 HOOG BEZOEK Mgr. Danneels

1993 IS DE AARDE GEZOND? Stadsfeestzaal met Dirk Frimout

1994 1^e ECLIPSVLUCHT De Droomfabriek TV1



1996 1^e KOMEE TVLUCHTEN
Hale Bopp (met 5 Boeings!)

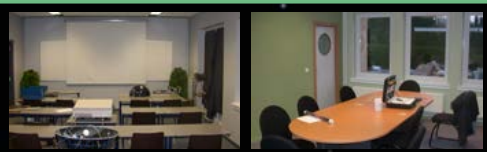
1996 URANIA MOBIEL
de 1^e mobiele sterrenwacht



2002 FRANK DE WINNE
1^e Belg in het ISS

Frank verblijft 8 dagen aan boord van het ISS. Urania is nauw betrokken bij de promotie van zijn vlucht.

2003 URANIA NIEUWBOUW
uitbreiding van lokalen



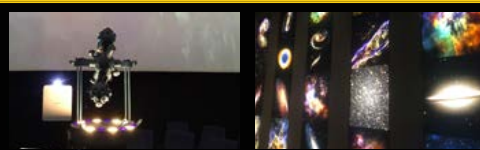
2012 VENUSOVERGANG
laatste voor komende 100 jaar

2015 ZOO PLANETARIUM
verhuist naar Urania

Na 40 jaar stopt de Zoo met de planetariumwerking. De opvolger van de ZKP-1, de ZKP-2, wordt in bruikleen gegeven aan Urania.



2019 URANIA PLANETARIUM
inhuuldig nieuw gebouw



1996 ASTROREIZEN
de pracht van Tenerife...

Na een eerste verkenningsreis naar Tenerife volgt al snel een echte groepsreis met een 30-tal reizigers, onder wie Armand Pien.

1999 BEZOEK FRED ESPENAK
eclipsspecialist van NASA

1999 TOTALE ECLIPSGEKTE
legendarisch jaar



De totale zonsverduistering van augustus 1999 zorgt voor een ware eclipsgekte.

2009 FRANK DE WINNE
2^e missie van 6 maanden

2011 1^e MAS KIJKAVOND
maansverduistering



2018 MOBIELE PLANETARIA
1^e planetariumcruise



Urania organiseert de eerste planetariumcruise in samenwerking met Flandria. Sindsdien worden de mobiele domes op meerdere locaties actief ingezet.

De drie wijzen

 Jef Van Camp

Neen, we zullen het hier niet hebben over het legendarische BRT-programma, maar willen wel drie personen voorstellen die een cruciale rol gespeeld hebben bij het ontstaan en de groei van Volkssterrenwacht Urania: stichter 'mijnheer pastoor' Hendrik Van Gaal, wetenschapspopularisator Jos Van Limbergen en amateurastronoom en kijkerbouwer Anton Kutter. Hun specifieke rol in die beginperiode komt ook aan bod in het artikel *De eerste 10 jaren*. Hier gaan we iets meer in detail in op de levensloop van deze drie pioniers.

E.H. Hendrik Van Gaal

Priester worden was een late roeping voor Hendrik Van Gaal. Geboren in Antwerpen op 28 januari 1916, werd hij pas in 1944 tot priester gewijd. Hij had dan al een opleiding tot technisch tekenaar achter de rug. De eerste veertien jaar van zijn priesterschap bracht hij door in Schoten. Eerst was hij onderpastoor in de H. Hartparochie te Schoten-Deuzeld en nadien bouwpastoor in St.-Cordula te Schoten, waar hij de nieuwe parochie St.-Jozef-Bloemendaal oprichtte (beide parochies zijn intussen gefusioneerd) en o.a. de bouw van vier scholen voor de Zusters van Vorselaar coördineerde.

In 1958 verhuist hij dan naar de Vredewijk te Hove. Op 8 juli van dat jaar wordt hij benoemd tot bouwpastoor en sticht hij er ook een St.-Jozefparochie. Eén jaar later richt hij een eerste kleuterschooltje op waar hij ook misvieringen houdt. Van 1961 af volgen zijn bouwprojecten elkaar in snel tempo op: op 22 april 1961 kan hij al een noodkapel inwijden, in 1962 opent hij het parochiaal centrum met voorzieningen voor de jeugd en de gepensioneerden, van 1963 tot 1967 wordt de school jaar na jaar uitgebreid en in september 1967 de eerste steen gelegd van het kerkgebouw dat er nu nog steeds staat (en waarvan Urania ondertussen een gedeelte in erfpacht heeft). Op 1 mei



1968 mag Van Gaal Mgr. Daem verwelkomen om zijn nieuwe kerk in te wijden.

Maar dat betekende niet het einde van zijn bouwplannen (hij was niet voor niets een 'bouwpastoor')! Nadat in 1969 zijn sterrenwacht het levenslicht zag, werd in 1970 al gestart met de bouw van de waarnemingstoren. In 1972 werd het parochiaal centrum, dat hij tien jaar eerder had gebouwd, omgevormd tot kleuterschool en kwam er een volledig nieuw gebouw tot stand: een volwaardig cultureel

centrum met cafetaria, conciërgewoning, feestzaal en ook (les)lokalen en bibliotheek voor de sterrenwacht. Ondertussen was hij ook de bezieler van de samenwerking tussen de volkssterrenwacht en het planetarium van de Antwerpse zoo en nam hij het initiatief voor een gestructureerde jeugdwerking binnen Urania.

Een palmares waarop E.H. Van Gaal fier kon zijn! Zijn grootste voldoening en erkenning waren de bezoeken van Mgr. Danneels in 1979 en van Koning Boudewijn in 1989.

‘Pastoor Van Gaal’, zoals hij door de meeste medewerkers genoemd werd, was iemand die zijn enthousiasme en zijn toekomstvisie wist over te brengen op anderen. Hij had een uitgebreid ‘netwerk’ (als dat begrip toen al bestond), waaruit hij steeds de geschikte personen koos om in te schakelen in de projecten om zijn doel te verwezenlijken: *“zijn jeugd een hobby te bieden die goed was voor hun persoonlijke ontwikkeling waardoor zij een inzicht konden krijgen in het wetenschappelijke en het goddelijke van het heelal”*.

Maar hij was ook iemand die kon loslaten wat hij had opgebouwd. Hij gaf vol vertrouwen

de fakkel door aan deze jongeren (die ondertussen iets ouder geworden waren), maar op afstand bleef hij hen aanmoedigen en ondersteunen.

In 1992 nam Pastoor Van Gaal afscheid van zijn parochie, de school, het cultureel centrum en ‘zijn’ sterrenwacht. In zijn afscheidsrede vergeleek hij zichzelf met een ‘lijmpot’: zijn taak was ervoor te zorgen dat alles goed aan elkaar hing. Op 13 oktober 1998 overleed hij.

Na 50 jaar Urania kunnen we met vreugde vaststellen dat de nagedachtenis van Pastoor Van Gaal in eer gehouden is en dat alles inderdaad nog goed aan elkaar hangt. En dat is vooral doordat de vele medewerkers van Urania—sommigen zonder dat zelf te weten—zijn woorden zijn blijven volgen: *“allemaal aan hetzelfde zeel, aan dezelfde kant en in dezelfde richting trekken”*. De geest die hij in Urania heeft weten te leggen is wellicht zijn grootste verwezenlijking en zijn ware erfenis.

En onze pastoor heeft ondertussen ook zijn eigen plaats aan het firmament: planetoïde 14616, die in 1998 ontdekt werd, is naar Van Gaal genoemd.

Bezoek Anton Kutter en Hendrik Van Gaal aan de jeugdcursus

Koning Boudewijn op bezoek bij Urania (1989)



Jos Van Limbergen

Geboren in Borgerhout op 13 januari 1902, toonde Jos Van Limbergen al vlug een fascinatie voor natuurwetenschappen, voornamelijk sterrenkunde en biologie. Na zijn humaniorastudies ging hij verder wis- en natuurkunde studeren in Parijs en nadien astronomie in Berlijn. Hij volgde les bij enkele van de groten uit de astronomische wereld van die tijd: Camille Flammarion in Parijs en Friedrich Simon Archenhold in Berlijn.

Zijn ganse leven heeft hij gewijd aan de popularisatie van de wetenschap, in de eerste plaats de astronomie. Een wetenschappelijke loopbaan uitbouwen bleek niet zo eenvoudig voor de jonge idealist die Jos Van Limbergen was en daarom nam hij 'om den brode' dienst bij de marine, waar hij zich bekwaamde in de hydrologie. Hij genoot daar wel een betrekkelijke vrijheid en kon zich zo toelekken op zijn passie: popularisatie van de wetenschap. Hij publiceerde regelmatig in buitenlandse tijdschriften en kon zo een carrière als wetenschappelijk journalist uitbouwen.

Zijn populariteit groeide en zo kon hij uiteindelijk "*van zijn pen en van de sterren leven*". Op 30 januari 1927 verscheen zijn eerste artikel in de Gazet van Antwerpen: *De moderne wonderwereld*. Daarin beloofde hij de lezers te bewijzen dat "*wetenschap aangenaam en prettig kan aangediend worden*". Die belofte heeft hij gehouden: negen jaar lang schreef hij in het zondagsblad van de krant *De Schelde* een wetenschappelijk artikel onder de naam *Uit het Rijk van de Wetenschap*. Dit had zoveel succes dat de krant zelfs de oplage van dat zondagsblad moest verhogen.

De naam Jos Van Limbergen werd een begrip en hij maakte daar dankbaar gebruik van om zijn *Almanak der Weetlustigen* aan de man te brengen. Negen jaargangen, van 1929 tot



1937, werden daarvan gepubliceerd. Inspiratie daarvoor haalde hij uit onder meer zijn eigen volkssterrenwacht die hij ondertussen had opgericht en die hij *Weetlustig* noemde. Van 1931 af verzorgde hij ook de wetenschappelijke rubriek in het nieuwe weekblad *Wereldrevue*. Dit haalde oplagen van gemiddeld 140.000 stuks!

In 1934 startte hij met zijn eigen populair-wetenschappelijke tijdschrift: *Weetlust*. Geleidelijk aan bouwde hij een kring van binnenlandse, maar vooral buitenlandse medewerkers uit, die voor de nodige artikels zorgden. Van Limbergen was hoofdredacteur en werd bij het grote publiek bekend als 'volksprofessor', een titel die hem ooit in de Gazet van Antwerpen was gegeven.

De Tweede Wereldoorlog was een donkere periode voor Jos Van Limbergen: zowel sterrenwacht, waarnemingsregisters, bibliotheek en documentatie als zijn woning werden vernield en hijzelf werd zwaar ziek. Ook zijn tijdschrift overleefde dit niet. Maar in 1950 kwam hij terug met een wetenschappelijk tijdschrift onder een nieuwe vorm en een nieuwe

naam: *Natuurwereld*. Een project waarin hij en zijn echtgenote Dorothea Smolders samen al hun tijd en energie staken. Zelf zorgde hij voor de artikels over sterrenkunde en ruimtevaart en onder het pseudoniem Benjamin Govers (een anagram van zijn naam) schreef hij artikels over biologie.

In 1956 maakten ze plannen voor een nieuwe volkssterrenwacht: *Biokosmos* in Mortsel, met een voordrachtzaal, demonstratielokaal en een waarnemingsplatform. Maar toen het gelijkvloers van de gebouwen al voltooid was, noopten financiële problemen hen tot de keuze: of het tijdschrift *Natuurwereld* of de sterrenwacht behouden. Zij kozen voor het eerste, en toen in 1960 de problemen achter de rug waren, had het geen zin meer om de sterrenwacht verder af te werken: er was in de onmiddellijke omgeving een nieuwe grote weg aangelegd met een uitgebreide straatverlichting! De bestaande gebouwen werden dan maar gebruikt voor de redactie van *Natuurwereld*.

Op 7 juli 1969—net het moment dat ergens in Hove een ‘zomercursus ruimtevaart en astronomie’ van start ging—overleed zijn echtgenote Dorothea. Het jaar daarop zag hij dat daar in Hove—op 4 kilometer van zijn thuis—zijn jeugddroom, het oprichten van een sterrenwacht ten dienste van het volk, gerealiseerd werd, iets waaraan hij vanop de achtergrond zijn volle medewerking verleende. Jos Van Limbergen voerde (gevolmachtigd door Pastoor Van Gaal) namens de volkssterrenwacht alle onderhandelingen met Anton Kutter (zie verder) en de firma Lichtenknecker over de aankoop van de telescoop. Hij gaf zijn kennis door aan de jonge sterrenwacht en werd op vraag van Pastoor Van Gaal peter van de waarnemingsstoren. Hij was het ook die de sterrenwacht de naam *Urania* gaf, naar de sterrenwacht in Berlijn waar hij in zijn jonge jaren zoveel had ge-

leerd én naar de naam van de sterrenwacht van Anton Kutter die hij in 1956 bezocht had.

De ideeën van Van Gaal en Van Limbergen rond een volkssterrenwacht waren dezelfde. In zijn openingstoespraak op 31 oktober 1970 zei Jos Van Limbergen: *“Bovendien moet de Volkssterrenwacht Urania geleidelijk evolueren tot een volksuniversiteit in de ware zin van het woord”*. Een ander citaat uit zijn toespraak is kenmerkend voor de figuur Van Limbergen: *“Wij hebben slechts één doel: algemene volksontwikkeling ... we helpen met wenken en ideeën waardoor wij handelen in de geest van ons ideaal waaraan wij ons leven onafgebroken tot nu toe hebben besteed”*.

Jos Van Limbergen overleed op 25 februari 1975. Zijn enige en vurigste wens was dat men zich bleef inzetten om het volk de kennis van de astronomie bij te brengen.

Urania is goed bezig om die wens in ere te houden!

Jos Van Limbergen schreef ook heel wat populariserende astronomische boeken. Een aantal daarvan zijn in de bibliotheek van *Urania* te vinden, net als enkele jaargangen van zijn tijdschriften *Natuurwereld* en *Weetlust*.





Anton Kutter

Anton Kutter werd op 13 juni 1903 geboren in Biberach an der Riss in de Duitse deelstaat Baden-Württemberg. Al tijdens zijn middelbare schooltijd raakte hij in de ban van de astronomie: hij knutselde op twaalfjarige leeftijd zijn eerste telescoop in elkaar met een oude bril en een speelgoedlens. Toen hij na zijn middelbare opleiding werktuigbouwkunde ging studeren in Stuttgart, kon hij van 1923 tot 1925 als assistent aan de slag bij de *Volkssternwarte Stuttgart*, waar hij met o.a. de beroemde (beruchte?) maanwaarnemer Philipp Fauth in contact kwam.

Kutters interesse in waarnemen resulteerde in een zoektocht naar de optisch ideale telescoop. Via de Duitse astronoom Anton Staus ontdekte hij de brachytelescoop, die in 1877 door de Oostenrijkers Fritsch en Forster ontwikkeld was. Vier jaar lang werkte hij aan een verfijning van die telescoop en tijdens de oorlog schreef hij er een verhandeling over, die in 1953 verscheen onder de titel *Der Schiefspiegler*,

een Spiegelteleskop für hohe Bilddefinition en ook instructies voor zelfbouw bevatte. Langzaam aan verspreidde de bekendheid van zijn telescoop zich binnen de astronomische wereld, en toen het tijdschrift *Sky & Telescope* in december 1958 een zeer positief rapport erover uitgaf, werd Kutters Schiefspiegler internationaal bekend. Maar één jaar voordien, in 1957, had Jos Van Limbergen in zijn *Natuurwereld* al een uitgebreide beschrijving van de Schiefspiegler-telescoop gepubliceerd.

Anton Kutter had namelijk na de oorlog in Biberach al zijn eigen observatorium opgericht met een Schiefspiegler-telescoop met hoofdspiegel van 30 cm. De naam van zijn sterrenwacht: Urania! En in 1956 kreeg hij daar al het bezoek van... Jos Van Limbergen.

Waar had hij die naam Urania vandaan? Daarvoor moeten we het even hebben over de grote passie van Anton Kutter: film, een passie waar hij ook zijn beroep van gemaakt heeft. Bij het grote publiek is hij eerder bekend als regisseur, scenarist en producer dan als astronoom of kijkerbouwer. Van 1931 tot 1949 werkte hij voor Bavaria-Filmkunst in München en al in 1936 maakte hij zijn eerste films, waaronder een portret van zijn geboorteplaats Biberach. In 1939 maakte hij zelfs een sciencefictionfilm: *Weltraumschiff I startet*, over de eerste vlucht naar de maan (die hij dateerde op zijn 60ste verjaardag 13 juni 1963). In totaal heeft Kutter meer dan vijftig documentaires en speelfilms gemaakt. Hij verwierf ook twee gouden medailles op de filmbiënnale van Venetië.

Na de Tweede Wereldoorlog nam hij in Biberach het filmtheater over van zijn schoonvader (gestart in 1912 als *Lichtspielhaus*) en in 1955 opende hij er het *Urania-Theater* (nu het *Star Palace* met acht bioscopen). Zijn sterrenwacht bouwde hij op het dak van dat theater, en zo werd dat ook de *Urania Sternwarte*.

Zijn telescooptype kreeg intussen meer en meer bekendheid en in 1965 kwamen er zelfs Schiefspiegler-bouwpakketten op de markt, met optiek van de firma Lichtenknecker. Omstreeks 1975 kwam Kutter nog met een aangepaste versie: de Tri-Schiefspiegler.

Pater Pieraerts, die in Grimbergen de allereerste Vlaamse volkssterrenwacht oprichtte, koos voor een traditionele Schiefspiegler-telescoop voor Mira. Toen dan in 1969 ook in Hove de plannen voor een volkssterrenwacht concrete vorm begonnen aan te nemen, trok een delegatie met o.a. pastoor Van Gaal naar Biberach. Met resultaat: Anton Kutter ontwierp de eerste sterrenkijker voor onze sterrenwacht en liet die bouwen door leerlingen in het *Pestalozzi Kinderdorfweshuis* in Wahlwies. Maar niet alleen dat: hij deed ook zeer gedetailleerde voorstellen voor het ontwerp van de waarnemingstoren! Ook het draibare platform rond de telescoop is gebaseerd op zijn ideeën. In Urania werd de benaming ‘onze Kutter-telescoop’ of ‘de Kutter’ al vlug een begrip.

Anton Kutter—verheugd dat onze sterrenwacht ook de naam Urania had gekregen—was persoonlijk aanwezig bij de plechtige opening van de sterrenwacht en de inhuldiging van de toren op 31 oktober 1970. Tijdens zijn korte toespraak had Kutter het over de *“samenhorigheid van de mensen die door de sterren te begrijpen ook elkaar beter leren begrijpen”* en hij verwees daarbij naar een citaat uit de *Ode an die Freude* van Beethoven: *“alle Menschen werden Brüder”*. Waarop pastoor Van Gaal dit tot het officiële lijflied van Urania uitriep, lang voordat de Raad van Europa het tot Europees Volkslied zou kiezen. Een maand voor de opening, op 8 september 1970, hadden pastoor Van Gaal en Jos Van Limbergen nog een bezoek gebracht aan Anton Kutter in Biberach en een souvenir dat zij daarvan meebrachten

was het lettertype van de naam Urania op de sterrenwacht van Kutter. Dat bleef een aantal decennia lang ook het embleem van onze Urania-sterrenwacht.

Anton Kutter bezocht Urania Hove in de daaropvolgende jaren nog enkele keren, o.m. bij de opening van het nieuwe cultureel centrum in 1972. Hij overleed in zijn geboortedorp Biberach op 1 februari 1985. Zijn geboortehuis *Haus zum Kleeblatt* is nog steeds te bezichtigen in Biberach. In 2007 werd planetoïde 400308 naar hem vernoemd: ‘Antonkutter’. ■

Urania's Kutter-telescoop



Aldus opgemaakt te Oostende, op 3 oktober 1970.

De eerste ondervoorzitter,
(get.) A. Van Speybrouck.

Secretaris,
(get.) G. Castelein.

De voorzitter,
(get.) A. Nieuwenhuyse.
(320 l.)

N. 6989

Volkssterrenwacht Antwerpen, te Hove

STATUTEN

Tussen de ondergetekenden :

- 1° Van Gaal, Hendrik, wonende J. Mattheessensstraat 32, Hove;
- 2° Bonjean, Frans, wonende Kontichstraat 8, Hove;
- 3° Bollen, Romain, wonende Acacialaan 5, Hove;
- 4° Bosmans, Jan, wonende Lintsesteenweg 120, Hove;
- 5° Segers, Frans, wonende Bloktstraat 2, Grobbendonk;
- 6° Monthave, Aimé, wonende Mortselesteenweg 53, Hove;

In geen geval kunnen het uittreidend lid of de rechthebbenden van een overleden lid mede de rekening, verzegeling van de goederen van het opmaken van een inventaris vorderen.

Beheer

Art. 9. De vereniging wordt beheerd door de beheerders, werkende leden van de vereniging. Zij worden benoemd en hun mandaat kan door de algemene vergadering met tweederde de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen duurt twee jaar. Het eindigt bovendien door uitsluiting. Het mandaat van beheerder kan worden.

Elke beheerder aangeduid om een tussenfunctie uit te oefenen is slechts voor de over dit mandaat benoemd.

De raad bestaat onder zijn leden één voorzitter, één eerste ondervoorzitter, één secretaris en één bijstander. Het is de taak van de raad het dagelijks beleid van de vereniging. De voorzitter, de ondervoorzitter, de secretaris en de bijstander zijn tevens leden van de raad omvatten.

50 jaar Urania

1969–1979

 Jef Van Camp

Van volksuniversiteit tot volkssterrenwacht

URANIA IS EEN HALVE eeuw oud. Wie er van in het begin bij was, zal erkennen dat de volkssterrenwacht van nu niet te vergelijken valt met die van de beginjaren. Maar als we een overzicht van de belangrijkste activiteiten in de loop van die 50 jaren maken, dan staat het geheel aan cursussen—van Sterrenplujsjes en -stofjes tot dagcursussen en seminaries—ongetwijfeld jaar na jaar bovenaan die lijst.

Is het dan te verwonderen dat het een vakantiecursus in juli en augustus 1969 was die aan de basis lag van het ontstaan van Urania? Tijdens de tweede helft van dat decennium was ruimtevaart voortdurend in het nieuws, voornamelijk met het Apollo-programma van de NASA, dat zou culmineren in de eerste maanlanding in juli 1969. In die jaren organiseerde de Provinciale Afdeling Antwerpen van de Vereniging voor Sterrenkunde in de hele provincie filmvoorstellingen van de opeenvolgende Apollo-missies. Zo was er op 23 juni in het auditorium van Agfa-Gevaert een voorstelling van de Apollo-10-film in aanwezigheid van

astronoom en NASA-astronaut Karl G. Henize. Maar ook in Hove, o.a. in het parochiaal centrum aan de Mattheessensstraat (in 1962 geopend, zie het artikel over pastoor Van Gaal), werden met enige regelmaat voordrachten en filmvoorstellingen georganiseerd. Van 23 tot 29 maart 1969 liep er zelfs een tentoonstelling over sterrenkunde.

Al die activiteiten brachten een aantal mensen samen die geboeid waren door deze materie en er was duidelijk drang naar meer. Onder impuls van o.a. pastoor Van Gaal vond men in de figuur van ing. Frans Bonjean de aangewezen persoon om een 'vakantiecursus' omtrent ruimtevaart en sterrenkunde te organiseren. Hoewel die slechts met een klein artikel aangekondigd werd in de Gazet Van Antwerpen, was er heel wat interesse voor: meer dan 30 inschrijvingen voor de 10 lessen tussen 3 juli en 4 september. Maar het bleef niet bij die ene cursus: het jaar daarop volgde er een tweede editie van die zomercursus met enkele bijkomende lesgevers, zoals Charles Ramsdonck en Edwin Goffin.

Maar het belangrijkste: er was er een groep van geïnteresseerde ‘amateurastronomen in spe’ gevormd en het idee van een vereniging kreeg steeds meer vorm. Voeg daarbij de ideeën rond een ‘volksuniversiteit’ van Jos Van Limbergen en pastoor Van Gaal (zie artikel *De Drie Wijzen*) plus diens energieke aanpak... en dus bleef het niet bij ideeën alleen! Met Mira in Grimbergen als bewijs dat het kon, zette Van Gaal zijn uitgebreid netwerk van contacten—van bedrijfswereld over banksector tot politiek—in om dat groepje enthousiastelingen bij te staan bij de uitbouw van die volksuniversiteit.

Er komt al snel structuur in het geheel: vanaf september 1969 is er al een ‘tijdschriftje’ (welgeteld één gestencilde pagina), worden er plannen gemaakt voor een waarnemingsstoren, lopen er intensieve contacten met Anton Kutter in Duitsland voor de bouw van een telescoop en wordt er werk gemaakt van de oprichting van een vzw. Op 17 april 1970 zijn

Cursusprogramma zomercursus 1969

Vereniging voor Sterrenkunde
Meteorologie, Geofysica en
Aanverwante Wetenschappen, v.z.w.
Provinciale Afdeling Antwerpen

Hoeve, _____
J. Fr. Gellynckx 28
telefoon: (03)55.41.09

VOLKSSTERRENWACHT ANTWERPEN
J. Gellynckxstraat, 28-42
B-2018 Antwerpen

Stuudocoördinator: Mr. Ingen. J. Bonjean

les n°	datum	onderwerp
1	3 juli	materie - ruimte - tijd
2	10	licht en straling
3	17	het ontstaan van het heelal
4	24	waarneminginstrumenten
5	31	noten van afstanden en massen
6	7 augustus	ons zonnestelsel
7	14	onze zon
8	21	ons helixspiegeltel en andere Galaxies
9	28	soorten en ontwikkeling van de Sterren
10	4 september	beginselen van het waarnemen

nota: in gemeenschappelijk overleg kunnen de lessen van de maanden augustus-september naar vroegere data verlegd worden. notabeek en schrijfgereedschap meebrengen a.w.b. !
prijs per les, cursus-stencil inbegrepen: 20 frs.
stencils kunnen ook afzonderlijk verkregen worden aan 20 frs. per les.

Frank G. Voet
prev. voorzitter VVS.



Uitreiking getuigschriften eerste zomercursus in 1969.
V.l.n.r. Edwin Goffin, Frans Bonjean, Jos Van Limbergen.

de officiële statuten van de vzw ‘Volkssterrenwacht van Antwerpen’ een feit en op 31 oktober—slechts 15 maanden na die eerste zomercursus—wordt de waarnemingstoren met 25 cm Schiefspiegler-telescoop ingehuldigd in aanwezigheid van Anton Kutter. Rond die periode komen er ook maandelijkse lesavonden en ontstaan er diverse werkgroepen: Astronomie, Astrofotografie, Kosmologie, Geologie, Biologie, Spiegelslijpen en Veranderlijke sterren. Maar stilaan verschuift de focus naar specifiek sterrenkunde en ruimtevaart.

In de lijst van verantwoordelijken voor dagelijks bestuur en werkgroepen zien we naast Van Gaal en Bonjean nog een aantal bekende namen opduiken zoals Wim Van Hest (latere directeur), Pierre Vingerhoets (jarenlang vvs-werkgroepelider sterbedekkingen) en Herman Fornhoff (meer dan 40 jaar lesgever op Urania), maar ook een aantal personen die vijftig jaar later nog altijd actief zijn binnen Urania: Egon Wojciulewitsch, Edwin Goffin en



Inhuulding van de waarnemingstoren met de Kuttertelescoop (1970). Vlnr: Charles Ramsdonck, Egon Wojciulewitsch, Herman Fornhoff, Frank Voet (provinciaal voorzitter VVS) en Anton Kutter.

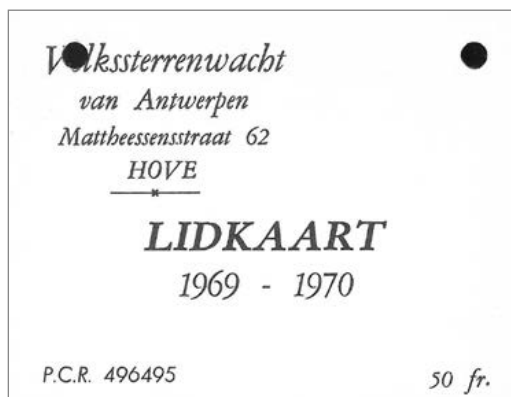
Charles Ramsdonck. Er wordt gestart met een beperkte bibliotheek (met uitleenservice!) en rond deze tijd begint ook de intense samenwerking met het planetarium van de Antwerpse zoo.

Schoolbezoeken—iets wat al vlug één van de andere hoofdactiviteiten van Urania zou worden—begonnen al enkele maanden na de opening van de toren: in februari 1971 telden we al zes schoolbezoeken, meestal op vrijdagavond.

Van 1971 af kon de vzw rekenen op—weliswaar beperkte—subsiëring van nationale en regionale overheden: 19.000 BF (471 euro) in totaal. Lid- en cursusgelden vormden uiteraard een andere bron van inkomsten (eind 1971 waren er 97 leden) maar in die beginjaren waren vooral particuliere schenkingen belangrijk voor de uitbouw van de sterrenwacht (het reeds vermelde netwerk van Van Gaal speelde daarin een grote rol). Het ledenaantal groeide vrij snel en toen in 1972 de nieuwe lokalen (het gebouw waar de sterrenwacht nu nog steeds

gevestigd is) geopend werden, stond niets nog een spectaculaire groei van ledenaantal en activiteiten in de weg. Anton Kutter was voor die opening trouwens nogmaals vanuit Duitsland naar Hove afgezakt. Een groep medewerkers had toen o.l.v. Wim Van Hest de Kutter-telescoop een grondige onderhoudsbeurt gegeven.

Die nieuwe lokalen boden heel wat mogelijkheden. 1972 mogen we gerust een mijlpaal noemen in de geschiedenis van de nog



jonge sterrenwacht: in september ging de eerste Basiscursus van start. Eén van de initiatiefnemers daarvan was Herman Fornhoff, die als leraar in de voorgaande maanden regelmatig met zijn leerlingen op bezoek was gekomen. Hij kreeg van hen in de wiskunde- en fysicalessen regelmatig de opmerking *“wat kunnen we daarmee nu doen, bv. met die driehoeksmeetkunde?”*. Herman zag hier de kans om aan die leerlingen—en aan vele anderen—te tonen wat men inderdaad daarmee kon doen, en hij kon het bestuur van Urania overtuigen om met een inhoudelijk goed doordachte lessenreeks van start te gaan. Zo werd in september 1972 het fundament gelegd van de brede waaier aan cursussen die Urania nu aanbiedt.

In 1973 werd internationaal het Copernicusjaar gevierd n.a.v. de 500ste verjaardag van de geboorte van Copernicus. Onder impuls van weerman Armand Pien werd een uitgebreid programma uitgewerkt, waaraan Egon Wojciulewitsch namens Urania meewerkte. In dat

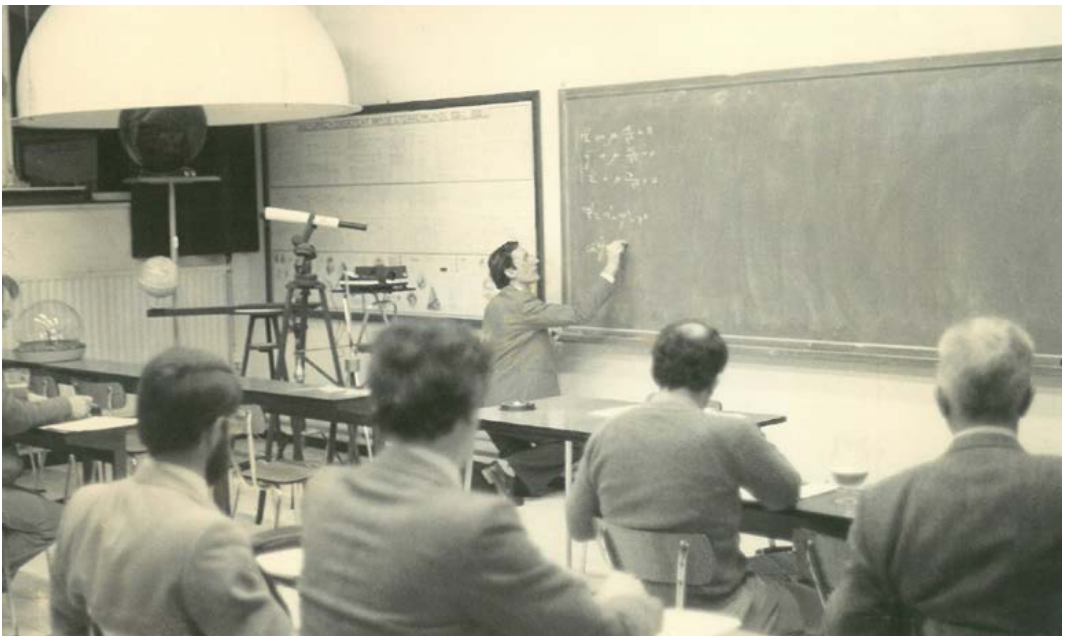
organisatiecomité zat ook de kabinetschef van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur: Paul Bormans. Deze was uitermate gecharmeerd en onder de indruk van de hele werking en organisatie van Urania en bleef het volgende decennium een heel belangrijk contactpersoon voor Urania. 1973 was dan ook de start van een heel goede verstandhouding tussen Urania en de bevoegde overheid.

“wat kunnen we daarmee nu doen, met die driehoeksmeetkunde?”

Op 19 september van dat jaar volgde al de officiële erkenning als ‘Regionale Organisatie’ door dat Ministerie.

Naast de Basiscursus Sterrenkunde en de schoolbezoeken groeiden ook de andere activiteiten op de sterrenwacht. Veel cursisten slooten na afloop van de lessenreeks aan bij één van de vele werkgroepen of werden ingeschakeld

Cursus volgen in de leszaal, het huidige auditorium





Kwis op de opendeurdag bij het 10-jarig bestaan van de Sterrenwacht. Van links naar rechts: Herman Fornhoff, Armand Pien, Jef Van Camp. Zittend: Jean Meeus, Egon Wojciulewitsch en Gerard Bodifée.

in de organisatorische werking van Urania. Zo was er al snel een hechte kern van enkele tientallen amateurastronomen. Werkgroepen zoals Astrofotografie, Sterbedekkingen en Meteoren leverden prachtig werk en de werkgroep



De werkgroep Radioastronomie bouwt de pyloon voor de radioantenne

Radioastronomie startte met de bouw van een pyloon voor de radioantenne (die in oktober 1978 geplaatst werd). Er was ook een prima verstandhouding en samenwerking met de Vereniging voor Sterrenkunde. Regelmatig werden er door de provinciale afdeling Antwerpen voordrachten georganiseerd en in 1976 waren 220 Vlaamse amateurastronomen bij Urania te gast op de 'Dag der Amateurs' van de vvs.

Urania was ondertussen als volkssterrenwacht een begrip geworden. In 1975 werd onder ruime belangstelling het vijfjarig bestaan gevierd, met als gastsprekers o.a. Armand Pien (*Waarom een volkssterrenwacht?*) en professor Dirk Callebaut (*Kosmologie: eenvoudig en toch diepgaand*). Maar 1975 was ook de start van een nieuw hoofdstuk: na drie jaar Basiscursus Sterrenkunde was er vanwege heel wat cursisten vraag naar meer. Zo ging in september 1975 de eerste Cursus voor Gevorderden van start, die later zou uitgroeien tot de Seminaries. De docenten hiervoor waren professor Dirk Callebaut, Egon Wojciulewitsch en Gerard Bodifée.

De interesse in deze lessenreeksen steeg jaar na jaar: in het cursusjaar 1975–1976 telden we 50 deelnemers in de Basiscursus en 24 bij de gevorderden, een jaar later waren dat er resp. 80 en 34. In de jaren en decennia die daarop volgden werd het cursussenaanbod nog regelmatig uitgebreid. Het succes ervan is en blijft—ook nu nog—een vaststaand feit. Ook op andere vlakken groeide de sterrenwacht: het arsenaal aan kijkers was uitgebreid met enkele 76 mm-refractors, enkele binoculairs en diverse oculairs en hulpstukken, terwijl in de bibliotheek ondertussen meer dan 150 boeken konden geconsulteerd of uitgeleend worden.

Even succesvol als de cursussen waren de jaarlijkse opendeurdagen, een publiekstrekker die in het tweede weekend van september telkens de start van het nieuwe werkjaar inluidt. Deze traditie dateert eveneens van 1977, toen Rika De Backer, toenmalig Minister van Cultuur, de eerste opendeurdagen plechtig mocht openen.

1977 was op vele vlakken nog een belangrijk jaar voor Urania. Zo ging in september de eerste cursus Weerkunde van start en kwam onder impuls van Njord (de werkgroep Weerkunde) een weertuin tot stand. En wat zou een vereniging zijn zonder jeugd? Heel wat jongeren waren geïnteresseerd in sterrenkunde en ruimtevaart, maar konden (nog) niet terecht in de basiscursus. Velen van hen bleven wel regelmatig komen tot ze ‘oud genoeg’ waren (nl. 15 jaar) om dan toch die basiscursus te kunnen volgen. Zo groeide er groep van jongeren die gebeten waren door het astronomievirus en die ook ingeschakeld werden in de werking van Urania, o.a. bij de voorbereiding van de eerder vermelde opendeurdagen. Maar zoals het de jeugd betaamt: zij hadden nog heel wat andere ideeën en plannen en legden die voor aan de directie van Urania. En zo kwam er vanaf



Boven: de eerste Urania-opendeurdag in 1977.

Helemaal links EH Hendrik Van Gaal met daarnaast Dirk Callebaut, Mevr. Van Dijck, schepen van onderwijs van Hove, en Minister Rika De Backer. Uiterst rechts Tony Dethier, voorzitter VVS.

september 1977, dankzij initiatiefnemers Marc Gyssens, Hans Vanstappen en Werner Hame-linck, op zaterdagvoormiddag de Jeugdcursus Sterrenkunde, een initiatief dat onmiddellijk op heel veel respons kon rekenen. Tijdens één van de eerste lessen van die Jeugdcursus kregen ze het bezoek van Anton Kutter—het was de derde en laatste maal dat hij Urania zou bezoeken.

De eerste Jeugdcursus in 1977



Natuurlijk was het dan ook nodig om die jongeren nog iets te bieden nadat ze de jeugd-cursus gevolgd hadden. Binnen de vvs bestond al de jvs (Jongerenvereniging voor Sterrenkunde) met diverse kernen verspreid over Vlaanderen. Dat was de inspiratie voor de start van de jongerenwerkgroep van Urania die de naam Oberon kreeg (naar één van de manen van Uranus). Oberon groeide al vlug uit tot één van de actiefste werkgroepen van Urania en ook tot de grootste jvs-kern. De groep werd zo groot dat hij werd opgesplitst in verschillende werkkringen. Als we nu, meer dan 40 jaar later, terugblikken op de historiek van Oberon, dan is het toch mooi om te zien dat heel wat mensen die momenteel Urania draaiende houden voortkomen uit die jongerenwerkgroep!

Het eerste decennium in het bestaan van Volkssterrenwacht Urania werd afgesloten met twee evenementen: tijdens de opendeurdagen—ondertussen een jaarlijkse traditie—werd met een academische zitting het tienjarig bestaan gevierd en op 30 september 1979

mocht Urania het bezoek ontvangen van monseigneur Godfried Danneels, bisschop van Antwerpen.

In het tiende werkjaar volgden 145 geïnteresseerden één van de cursussen, telde de volkssterrenwacht 249 leden en waren er 74 jongeren lid van Oberon. Urania was een vaste waarde geworden in de Vlaamse astronomische wereld: het vriendenclubje uit 1969 was na 10 jaar uitgegroeid tot een volwaardige volkssterrenwacht met een duidelijke missie. Een evolutie die hier niet stopte, integendeel, de volgende jaren ging de groei alleen maar sneller en sneller.

Hoe kunnen we dan beter dit overzicht van het eerste decennium afsluiten dan met de woorden die prof. Callebaut al vijf jaar eerder, bij de eerste lustrumviering, in het Gulden Boek van Urania had geschreven: *“Urania, de Volkssterrenwacht van Antwerpen, straalt haar licht uit, meer en meer. Wordt het een nova? Misschien een supernova? Maar gewoon licht is het zeker niet!”* ■

Egon Wojciulewitsch leidt kardinaal Danneels rond in de weertuin. Achter de kardinaal nog net zichtbaar: Wim Van Hest.



30 - 9 - 1979

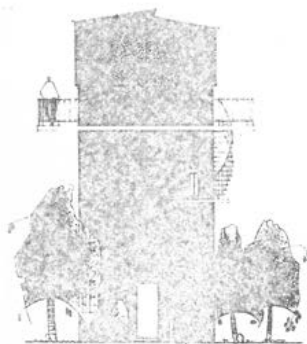
*Van kante dank u
dus zo vmt.
+ Godfried Danneels
30/9/79*

MGR. G. DANNEELS



VOLKSTERRENNWACHT ANTWERPEN
Mattheessensstr.62 Hove

TIJDSCHRIFT
1e jaargang nr.6
februari 1970



De bijeenkomsten voor de maand februari
gaan door in het Kulturcentrum te Hove
steeds om 20 u.

- donderdag, 5 febr.'70, clubvergadering;
- donderdag, 12 febr.'70, clubvergadering;
- donderdag, 19 febr.'70, Dhr. Van Limbergen
spreekt ons over astronomie.

Verwittig ook uw vrienden over deze
eminentie spreker.

- Aanvang 20u. - inkom 40fr. - leden van
de Volksterrenwacht halve prijs;
- donderdag, 26 febr.'70, clubvergadering
en eventuele vorming werkgroep;

U ziet, in onze linkerbovenhoek, 'n foto van de toren
die aan Volksterrenwacht grote mogelijkheden zal bieden.
Het Bestuur van Stedebouw heeft zijn principiële goed-
keuring reeds verleend. Sedert 22 januari '70 zijn nu de
definitieve plannen aan Stedebouw overgemaakt.

Wij hopen zo spoedig mogelijk met de bouw te beginnen.

Mogen we U ook rekenen bij de medebouwers van deze mooie
toren, waarin de sterrenkunde, 'Koningin van de wetenschap',
zal bloeiend worden.

Volgens uw mogelijkheden en ijver kunt U 'n overschrij-
ving doen op de P.C.R. nr. 49.64.95 - Volksterrenwacht
Antwerpen - Mattheessensstr.62 Hove.

Beste dank om uwe medewerking,
De Voorzitter,
H. Van Gaal

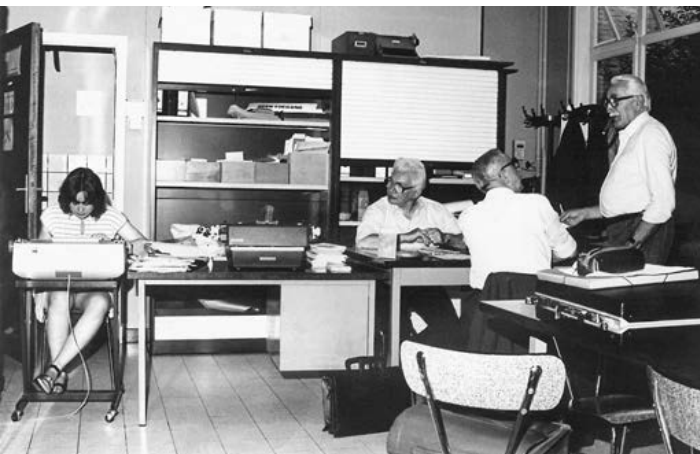
Linksboven: de beginjaren van de Astrobar.

Rechtsboven: de oude bibliotheek, thans onthaal
en Astroshop.

Links: de voorloper van De Sterrenwacht.

Linksonder: het oude secretariaat. V.l.n.r. Ann
Messens, Frans Bonjean, Hendrik Van Gaal en
Leo Geenrits.

Rechtsonder: gastspreker Armand Pien op de viering
van 10 jaar Urania.





1980–1989

 Jef Van Camp

De bisschop gaat, de koning komt

URANIA STARTTE HET VOLGENDE decennium met een wijziging van de directie: Wim Van Hest nam in 1980 voor een periode van vier jaar de functie van directeur over van Egon Wojciulewitsch; vanaf 1984 was het dan Marc Gyssens die gedurende de volgende 10 jaar deze taak op zich zou nemen.

De cursussen bleven een vaste waarde binnen de werking van de volkssterrenwacht. Naast de basiscursus, die zich hoofdzakelijk op theorie toespitste, kwam er op vraag van heel veel leden een nieuwe cursus 'Aanschouwelijke en praktische sterrenkunde'. Die beide lessenreeksen, samen met de seminaries en de jongerencursus,

de cursussen Weerkunde (basis en seminaries), de cursus Kijkerbouw, die vanaf 1985 georganiseerd werd, en de diverse 'korte cursussen' die er vanaf de jaren '90 bijkwamen steeg het aantal cursisten dat wekelijks in Urania op de 'schoolbanken' zat al vlug naar meer dan 250.

Het werd dus drukker en drukker op de sterrenwacht zelf, maar Urania trad ook meer en meer naar buiten. In 1980 deed de stad Lier een beroep op Urania voor de organisatie van een tentoonstelling *Sterrenkunde, Ruimte en Tijd*, naar aanleiding van 50 jaar Zimmertoren. In datzelfde jaar werd in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde de *Internationale Dag van de Amateurs* georganiseerd in Hove (met 220 deelnemers) en in augustus trokken de jongeren van Oberon naar hun eerste 'astronomische jongerenkamp' in Westmalle. Dat zou een traditie worden waar ook nu nog de Oberonleden ieder jaar naar uitkijken.

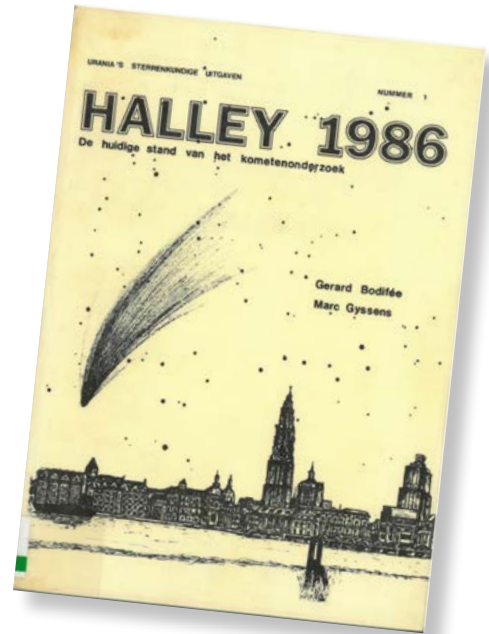
Maar de bekendheid van Urania bleef niet beperkt tot de Antwerpse regio of provincie! Alsmear vaker kwamen de activiteiten in de pers en vooral dankzij weerman Armand Pien

“Het werd dus drukker en drukker op de sterrenwacht zelf, maar Urania trad ook meer en meer naar buiten.”

trokken de volgende jaren minimaal 100 cursisten per werkjaar aan, met af en toe uitschieters tot 150. Die pieken hingen nauw samen met bepaalde spectaculaire verschijnselen zoals een komeet of een eclips. Met daarbij nog

kwam Urania ook regelmatig aan bod op de BRT (VTM startte pas in 1989). Ook de samenwerking met de vvs en met de collega-volkssterrenwachten die er in de andere provincies waren bijgekomen, kwam de ruimere bekendheid ten goede. Zo was Urania van in het begin één van de deelnemers aan de Nationale Sterrenkijkdagen. Bij goed weer mochten we toen telkens 400 tot 500 bezoekers op één weekend ontvangen, en bij slecht weer werd er—net zoals nu nog steeds gebeurt—in een vervangprogramma voorzien.

Een evenement waarop groots ingezet werd was de verschijning van de komeet Halley in 1986. In de reeks ‘Urania-monografieën’ (een eigen boekenreeks die als aanvulling op de cursussen in eigen beheer werd uitgegeven) schreven Marc Gyssens en Gerard Bodifée een werk over de komeet van Halley. Dit werd onder ruime belangstelling van leden en pers voorgesteld in aanloop van de opendeurdagen van 1985. De komeet was in onze streken immers alleen in het najaar van 1985 te zien—de meer



spectaculaire verschijning in 1986 was enkel in zuidelijker contreien waar te nemen. Dus bood Urania aan het grote publiek de kans om eind 1985 de komeet in Hove te komen waarnemen: in totaal 21 avonden was de sterrenwacht open voor geïnteresseerden en stonden





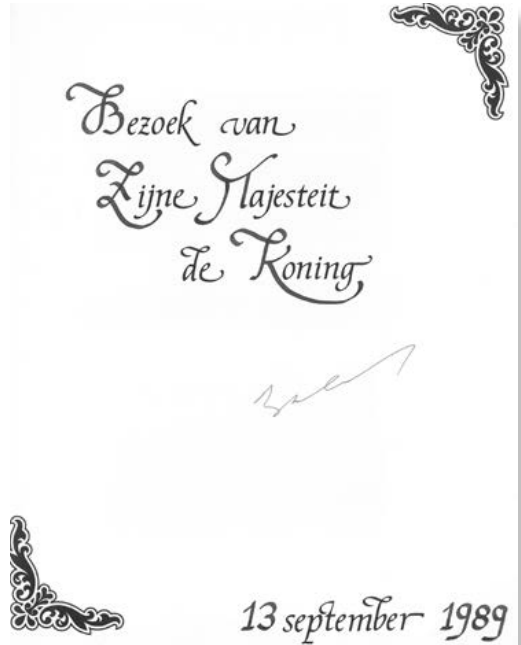
de verschillende telescopen klaar. Spijtig genoeg konden die bezoekers (en ze waren op sommige avonden heel talrijk) ook kennismaken met Murphy: op geen enkele van die 21 dagen was het helder genoeg om de komeet te kunnen observeren...

Urania ging in die jaren ook al internationaal: in 1985 was onze sterrenwacht gastheer voor het *European Symposium on Occultation Predictions*. Een veertigtal amateurs uit heel Europa woonden dit driedaagse symposium bij en werden nadien door Urania-medewerkers begeleid bij een bezoek aan o.a. de

Zimmertoren in Lier en de Sterrenwacht van Ukkel. Twee jaar later, in 1987, bracht op uitnodiging van de Unesco een Chinese groep een bezoek aan de sterrenwacht. De belangstelling van de Chinese delegatie—allemaal verantwoordelijken uit de Chinese sector voor jongerenontwikkeling—ging toen vooral naar onze werkgroep Kijkerbouw en hun zelfgebouwde telescopen.

In 1988 was het aan onze jongeren om feest te vieren: Oberon bestond 10 jaar. Gastspreker op die viering was een jonge Frank Deboosere, die toen net één jaar voordien zijn debuut als BRT-weerman had gemaakt. Datzelfde jaar deed de stad Lier opnieuw een beroep op de medewerking van Urania. Naar aanleiding van de 100ste verjaardag van Louis Zimmer werd er een groots opgezet Zimmerjaar georganiseerd. Urania-medewerkers zorgden mee voor de tentoonstelling *Tijd, techniek en cosmos* en de bijhorende brochure. Op die manier kwamen toch weer de vele duizenden bezoekers van die tentoonstelling in contact met de naam Urania.





Koning Boudewijn krijgt in de toren uitleg van Paul Crick (links) en signeert Urania's Gulden Boek (rechts)

Het jaar 1989 werd om twee redenen een belangrijk jaar voor de volkssterrenwacht. Ten eerste was dit het begin van het digitale tijdperk voor Urania met de aankoop van de eerste computer, een Atari PC-2 met 640 kB geheugen en 30 Mb harde schijf, en van een NEC 24-naaldprinter. Het tweede feit was toch wel een hoogtepunt voor de toen twintigjarige sterrenwacht: het bezoek van koning Boudewijn. Zeker voor pastoor Van Gaal, stichter-initiatiefnemer van de sterrenwacht, was dit bezoek de ultieme erkenning van zijn levenswerk. Hoewel het bezoek 'incognito' was, ging er een heel strikte voorbereiding aan vooraf en was het programma van die dag minutieus voorbereid en uitgestippeld. Maar wie zich niet aan de agenda en de tijdsindeling hield, was de koning: zelf amateurastronoom (hij bezat enkele mooie telescopen), bleek hij zozeer geïnteresseerd in de activiteiten van de sterrenwacht en het werk dat er gepresteerd werd, dat

hij zowel tijdens de rondleiding in de sterrenwacht, de waarnemingstoren en de weertuin, als tijdens de receptie nadien graag een praatje maakte met de medewerkers. ■

Een nieuw Uranialid? Koning Boudewijn aan de Urania-inschrijfstand in 1987





1990–1999

 Jef Van Camp

Urania gaat dromen en verlegt zijn grenzen

WAT IN DE JAREN '80 begon met enkele min of meer bescheiden activiteiten 'buitenshuis', nam van 1990 af stilaan grotere vormen aan. Urania was bv. heel nauw betrokken bij de organisatie van twee exposities in de Stadsfeestzaal van Antwerpen: in 1991 *De Mens en het Weer* en in 1993 *Is onze Aarde gezond?*. Tijdens dit laatste was er o.a. ook een debatavond met Dirk Frimout, onze eerste Vlaamse astronaut. Dat mensen als hij en later ook Frank De Winne regelmatig hun medewerking zouden verlenen aan activiteiten van Urania, was een duidelijk teken dat de bekendheid van onze volkssterrenwacht groeide en het werk dat er verricht werd inzake wetenschapspopularisatie meer en meer in bredere kringen erkend werd.

In 1994 werden onze dromen verwezenlijkt: het was een jaar dat—zoals we toch zonder overdrijven mogen zeggen—een nieuw tijdperk

voor Urania inluidde. In het populaire BRTN-programma *De Droomfabriek* (met Sabine De Vos en Bart Peeters), waarin getracht werd om dromen werkelijkheid te laten worden, werd ruim aandacht besteed aan de gedeeltelijke zonsverduistering van 10 mei. Een nog jonge Marc Van den Broeck, toen net aangesteld als nieuwe directeur van Urania, werd er geïnterviewd over het spectaculaire plan dat op stapel stond: de partiële eclips waarnemen vanuit een Boeing 737. Samen met o.a. de BRTN en de VLM (Vlaamse Luchtvaart Maatschappij) werd een 'eclipsvlucht' georganiseerd om het verschijnsel (dat vanop de grond moeilijk zichtbaar was omdat de maan heel laag boven de horizon stond) te bekijken. De respons was enorm:



met meer dan 700 geïnteresseerden die wilden meevliegen (en daarvoor 2.000 BF—ongeveer 50 euro—betaalden) werden het maar liefst acht volle vliegtuigen i.p.v. één! Dit initiatief kreeg dan ook een enorme weerklank in alle media, ook dankzij de aanwezigheid van heel wat BV's (o.a. Dirk Frimout, weermannen Bob De Richter, Georges Küster en weervrouw Sabine Hagedoren) en een aantal politici. De naam 'Urania' was toen alom aanwezig, en het begrip 'eclipsvlucht'—en later ook 'komeetvlucht'—zou nadien regelmatig terugkomen op de agenda van de volkssterrenwacht.

In de vertrekhal in Deurne: weerman Bob De Richter en weervrouw Sabine Hagedoren



In de cockpit: weerman Georges Küster



Minister Louis Tobback & Dirk Frimout



Gouverneur Camille Paulus & Marc Van den Broeck





Ondertussen waren er bij Urania zelf grondige verbouwingen aan de gang en ter gelegenheid van de opendeurdagen in september 1994 werden de vernieuwde lokalen (leszaal, bibliotheek, tentoonstellingszaal) plechtig geopend door gouverneur Camille Paulus.

Directie en medewerkers van de sterrenwacht hadden de smaak van grote projecten te pakken en op 24 en 25 oktober 1995 volgde in samenwerking met Hasselblad het volgende exploit: *Echo of Space*, een uniek audiovisueel ruimtevaartspektakel, tweemaal een show voor een volle Elisabethzaal in Antwerpen. Dit viel toen samen met een totale zonsverduistering die zichtbaar was vanuit Zuidoost-Azië en een aantal Urania-leden waren daarvoor naar Thailand afgereisd. De 2000 aanwezigen in de Elisabethzaal konden toen, samen met de kijkers van het VTM-nieuws, luisteren naar een recht-

streeks verslag van de eclips, dat Jef Van Camp namens Urania vanuit Thailand bracht.

Op Urania zelf kreeg de waarnemingstoren in 1995 een grondige opknapbeurt. De spectaculaire vervanging van de oude houten koepel door de nieuwe koepel die we nu nog kennen, trok heel wat kijklustigen. Vlaams minister-president Luc Van den Brande mocht toen de inhuldiging voor zijn rekening nemen.

Zoals reeds vermeld, smaakte het succes van de eclipsvluchten in 1994 naar meer. En die kans kwam er in 1996 met een zonsverduistering op zaterdagmiddag 12 oktober. Net zoals twee jaar eerder zorgde Marc Van den Broeck voor de nodige promotie, ditmaal via een live-uitzending van het populaire zaterdagochtend-radioprogramma *Somers en Verschueren* vanuit het Hilton-hotel in Antwerpen. Resultaat: meer dan 500 geïnteresseerden en vijf 'Urania-Boeings 737' het luchtruim in! En die Urania-Boeings zouden blijven vliegen: in 1996 werden vluchten georganiseerd om de komeet Hyakutake waar te nemen en



Vertrek				Départs							
DESTINATION	FLIGHT	ROWS	REMARKS	TIME DELAY	DESTINATION	FLIGHT	ROWS	REMARKS	TIME DELAY	DESTINATION	
HAREST	BO 372	2-	DELAYED	15 20	CASABLANCA	AT 831	3-		17 10	GENEVA	
	SN 967	4-5		15 25	CORFU	SLR3605	-		17 15	PARIS C	
	SN 495	4-5	BOARDING	15 30 15 30	ALICANTE	EB1012	10-		17 15	PARIS C	
IN	DL 2725	4-5	BOARDING	15 55	URANIA5	SN 2735	-		17 20	LONDON	
IN	SN 9357	4-5		15 55	URANIA3	SN 2733	-		17 25	BARCELO	
M	SN 9357	4-5		15 55	BRUSSELS	SN 2731	2-		17 25	MADRID	
	SN 597	4-5	GATE OPEN	15 55			-		17 40	ZURICH	
		-		15 55	KISHINEV	9U 882	-		17 40	ZURICH	
Y	SN 9375	4-5		15 55	BRUSSELS	SN 2732	2-		18 00	ALICANT	
	SN 9375	4-5					-		18 00	MONASTI	
OG	AF 2951	8-		15 55	URANIA4	SN 2734	-		18 00	TUNIS	
EAT. AD 148	9-			16 20	AMSTERDAM	KL 386	9-		18 00	AMSTERD	
EAT. AA 5008	9-			16 25	ALMERIA	EB1088	10-		18 00	SKOPJE	
SN 303	4-5	DELAYED		16 30	LONDON HEAT.	SN 607	4-5		18 30	ALICANT	
LH 4305	9-			16 30	MILAN	AZ 291	7-		18 30	LONDON	
DL 2701	4-5			16 50	MONASTIR	EB1090	8-		18 30	TANGIER	
SN 533	4-5			17 00	COPENHAGEN	SK 1594	10-		18 45	ZURICH	
SN 087	4-5			17 00	STOCKHOLM	SK 1592	10-		18 45	ZURICH	
SN 893	4-5			17 10	GENEVA	SN 9377	4-5		18 55	MILAN	
SLR2643	1-	DELAYED		17 10	DJERBA	SLR2667	1-		18 55	MUNICH	

in april 1997 voor de komeet Hale-Bopp. Merkwaardig detail bij deze laatste was dat op het grote informatiebord in de luchthaven van Zaventem tussen alle wereldwijde bestemmingen ook onze vluchten aangekondigd stonden: Urania1, Urania2... Urania5. Als internationale uitstraling kon dat tellen!

Naar het einde van dit decennium toe zagen drie nieuwe activiteiten van Urania het levenslicht: Urania Mobiel, Astrokids en de Astroreizen. Met de voorbereiding van het *Echo of Space*-programma in 1995 waren de Urania-medewerkers al naar scholen getrokken om promotie te maken. Dat viel zeer in de smaak bij de leraren aardrijkskunde en er kwam vraag naar meer. Daarop werden enkele aangepaste programma's rond astronomie uitgewerkt die pasten in de lessenspakketten van lager en middelbaar onderwijs. Urania Mobiel was geboren en zou uitgroeien tot een van onze meest succesvolle activiteiten. Honderden jongeren werden dankzij de Mobiel-voorstellingen begeesterd voor astronomie en ruimtevaart. Bovendien breidde de bekendheid van Urania in

Vlaanderen zich hiermee uit tot ver buiten de Antwerpse provinciegrenzen.

Met het succes van de Mobiel-voorstellingen in het lager onderwijs ging er op Urania zelf een ander idee rijpen: waarom niet iets doen voor de jeugd van 6 tot 12? En zo kwam het concept Astrokids tot stand, dat in de volgende jaren ging groeien met o.a. Astrokids-kampen en de zeer succesvolle lessenreeksen voor Sterrenpluisjes (1ste en 2de leerjaar), Sterrenstofjes (3de en 4de leerjaar) en Sterrenplukkers (5de en 6de leerjaar).

Het derde nieuwe concept dat in deze periode het licht zag waren de Astroreizen. Alles begon in 1996 met een uitnodiging vanuit Ten-Bel op Tenerife (een Belgisch vakantiecomplex dat opgericht was door iemand uit dat fameuze netwerk van pastoor Van Gaal) om Urania Mobiel daar eens uit te testen. De eerste Urania-medewerkers die naar Tenerife trokken, kwamen enthousiast terug met verhalen over het goede klimaat en de prachtige sterrenhemel die ze daar gezien hadden. Zij bleven niet bij de pakken zitten en enkele



Eclips 99: Eclipslocatie in het Noord-Franse Noyon

maanden later, in november 1996, was de eerste Astroreis een feit: in gezelschap van weerman Armand Pien trokken enkele tientallen Urania-leden naar Tenerife voor een echte astronomische vakantie. Maar het bleef uiteraard niet bij Tenerife: Urania maakte van astronomie een reden om op reis te gaan. De bestemmingen breidden zich uit binnen en buiten Europa en er kwam een volwaardig programma met o.a. eclipsreizen, poollichtreizen en ruimtevaartreizen. Urania Mobiel, Astrokids en Astroreizen zouden verder blijven uitgroeien tot belangrijke en niet meer weg te denken onderdelen van onze volkssterrenwacht.

De eclipsreizen bezorgden Urania de volgende jaren ongeziene publiciteit. De eerste eclipsreis was in 1998 naar Guadeloupe, waar een vijftigtal deelnemers kon genieten van een prachtige totale zonsverduistering. Het VTM-nieuws bracht toen een uitvoerig verslag van die reis, wat zeker heeft bijgedragen aan de overweldigende interesse voor de volgende reizen.

Want in 1999, op 11 augustus, was er een totale zonsverduistering die ook zichtbaar was vanuit het uiterste zuiden van ons land. Wat Urania toen als volkssterrenwacht voor elkaar kreeg, mag nog steeds uitzonderlijk genoemd



De colonne Urania-eclipsbussen in Perthes





worden. In aanloop naar de eclips zou Urania Mobiel meer dan 250 voorstellingen geven in scholen. Voor de dag van de eclips zelf werden alle registers opengetrokken met een ruime keuze aan bestemmingen. Een colonne van 63 autobussen trok op 11 augustus naar het noorden van Frankrijk en drie volle autobussen richting Normandië voor een driedaagse trip, er waren een achtdaagse reis naar Düsseldorf, een achtdaagse reis naar Turkije en ook nog twee eclipsvluchten boven Arlon. Er werd uiteraard in de pers heel veel publiciteit gemaakt rond dit alles, en telkens werd er door onze medewerkers nadruk op gelegd om vei-

lig naar de eclips te kijken: *“nooit met het blote oog, gebruik een speciaal eclipsbrilletje”*. Gevolg: Urania verkocht op enkele maanden tijd meer dan 500.000 eclipsbrilletjes!

Hoefte het nog gezegd dat dit alweer een enorme impuls gaf aan de bekendheid van Urania? Het ledenaantal was tegen het einde van de jaren '90 boven de 500 gestegen en bleef nadien steeds aangroeien. Ook het aantal medewerkers dat zich vrijwillig inzette binnen de werking van de sterrenwacht nam jaar na jaar toe. Volkssterrenwacht Urania was ongetwijfeld klaar voor de eeuwwisseling en voor een nieuwe start in de 21ste eeuw! ■

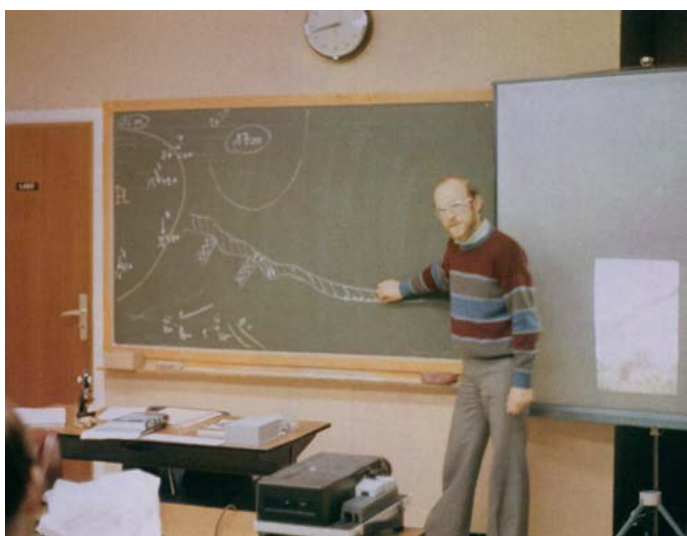


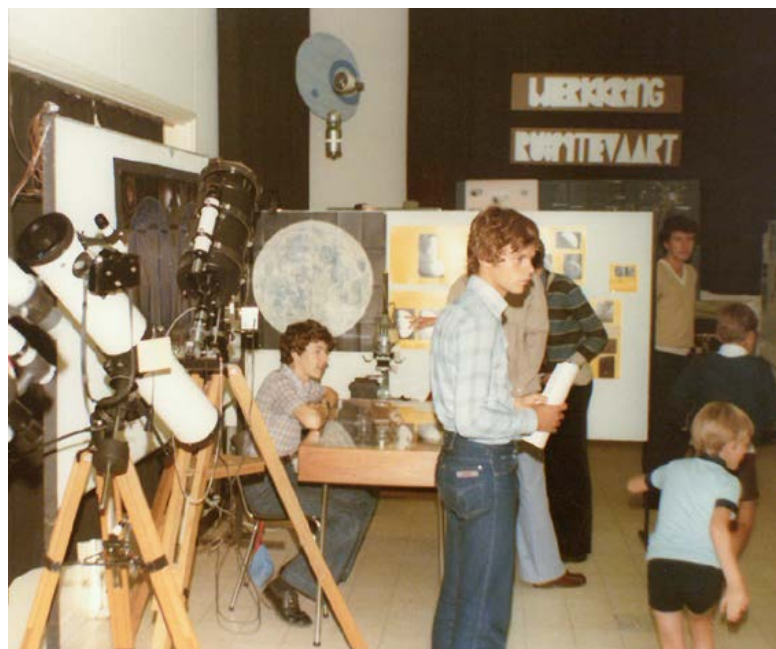


Boven: cursus volgen in de jaren '80.

Rechts: lesgever René Poriau in actie met krijtbord en diaprojector.

Onder: de feestzaal tijdens opendeurdagen (jaren '80).





Linksboven: huidig voorzitter Marc Gyssens tijdens zijn Oberonjaren.

Rechtsboven: waarnemen in de jaren '70.
(links: huidig penningmeester Jef Van Camp)

Links: opendeurdagen 1980.

Linksonder: Oberon vertrekt op kamp,
begin jaren '80.

Rechtsonder: opendeurdagen in de jaren '70.





Linksboven: Urania-IT in de jaren '90.

Rechtsboven: bezoek Fred Espenak, eclipsspecialist van NASA, in 1999.

Links: Marc Van den Broeck leidt Dirk Frimout rond in de waarnemingstoren (juni 1997).

Linksonder: barbecue in de voortuin in 2000.

Rechtsonder: groot spektakel voor de opendeurdagen 2002: via de samenwerking met Defensie rond de eerste vlucht van Frank De Winne pronkt er een Fouga Magister straalvliegtuig op onze parking.





Linksboven: leergierige kijkertjes aan de Barabas-telescoop in de weertuin.

Rechtsboven: afwerking van de verbouwingen in 2003.

Rechts: bouw radiotelescoop in de weertuin.

Onder: waarnemingssite Broechem.





Linksboven: de Werkgroep Algemene Sterrenkunde bezoekt de sterrenwacht van Middelburg (juni 2018).

Rechtsboven: werkgroep Kijkerbouw.

Midden rechts (1): weekend van de werkgroep Astrofotografie (november 2018).

Midden rechts (2): ledenuitstap ESTEC Noordwijk, voorjaar 2018.

Linksonder: bouw van radiotelescoop, Broechem.

Rechtsonder: hoofdbibliothecaris Jozefa De Laet aan het werk.





Boven links en rechts: tijdens het schooljaar is het overdag vaak een drukte van jewelste!

Midden links: Matti Agemans geeft een planetariumvoorstelling in de tijdelijke dome (2016).

Midden rechts: het mobiele planetarium op de eerste editie van Sound of Science in 2018.

Linksonder: drone-opname, opendeurdagen 2018.



De 40 cm Gobelijn-telescoop

2000–2009

 Alain Geenrits

Een nieuwe sterrenwacht voor een nieuw millennium

IN HET EERSTE DECENNIUM van de nieuwe eeuw bouwde Urania voort aan de groei en professionalisering die in de jaren '90 waren ingezet. Het directieteam onder leiding van Marc Van den Broeck werd nu bijgestaan door een aantal mensen die werkten op Urania! In 2001 telden we twee en in 2004 al drie werknemers, die weliswaar deeltijds in dienst waren. Wie herinnert zich Bart en Maarten niet? Het betekende een shift voor Urania, want nu waren er overdag ook activiteiten mogelijk. De sterrenwacht bleef natuurlijk steunen op een grote groep vrijwilligers om de boel draaiende te houden. Zo was er bijvoorbeeld een groepje 'Hoerania', onder leiding van Didier Van Hellemont, dat zich bezig hield met alle communicatie, gaande van persberichten tot de inhoud op de website en later sociale media.

We begonnen ons dan ook meer en meer bezig te houden met opleidingen voor de medewerkers—uiteindelijk een lijst van bijna 100 mensen!—en organiseerden in 2006 en 2007 medewerkersdagen in het Cultureel Centrum in Broechem. Daar kwamen veel initiatieven uit voort, onder andere het illustere medewerkerszakboekje waar we nu vruchteloos naar op zoek zijn...

Om die groei te bekostigen, kregen we sinds de jaren '90 een subsidie van de afdeling wetenschappen van de Vlaamse Gemeenschap. Urania werkte hier al langer samen met Beisbroek in Brugge om de administratie het hoofd te bieden. Nu kwam er een samenwerkingsverband met alle Vlaamse volkssterrenwachten. We konden ook nog altijd rekenen op de omliggende gemeenten voor subsidie.

Met al die groei kwam er wat sleet op onze infrastructuur. We begonnen te dromen van uitbreiding. En de eerste opruststelling kwam eraan: de Kuttertelescoop. Nadat we een mooie nieuwe koepel op de waarnemingstoren kregen, was de 25-cm telescoop aan vervanging toe. In 2000 werd een 40-cm f/10 Cassegrain-telescoop besteld bij het Duitse Astro Optik, we bleven dus toch in het land van Anton Kutter... Het duurde drie jaar eer dit professionele instrument in de toren geplaatst werd. Het is tekenend voor de sterrenwacht en het groeiende professionalisme dat bij levering ons eigen team noodzakelijke verbeteringen begon uit te voeren! Dit onder de kundige en immer vrolijke leiding van onze materiaalmeester Karel Van den Troost: hij was echt de drijvende kracht achter vele technische projecten op Urania, had een enorme kennis en stond iedereen altijd bij met raad en daad. Zijn plotse overlijden een paar jaar later was een zware klap.

Bouw van de multifunctionele zaal en de tentoonstellingszaal, 2002



Signeersessie door Jef Nys, geestelijke vader van Jommeke

Voor de komst van de nieuwe telescoop kregen de waarnemingstoren en de waarneembox in de weertuin een opknabbeurt. In 2004 kregen we van een aantal striptekenaars, onder leiding van Jef Nys, de toelating om de kijkers een leuke naam te geven: Gobelijn voor de nieuwe 40-cm in de toren, Barabas voor de 25-cm Newton in de waarneembox en Adhemar voor de Celestron aldaar.

In 2002 beginnen we centjes bijeen te schrapen voor ons nieuwbouwproject: een echte aula, tentoonstellingszaal, multifunctionele zaal, nieuwe bibliotheek en vergaderzalen. Er komen benefietavonden met Armand Pien, een voetbalmatch en zelfs astrodroppings. We gaan ook met de pet langs bij de Nationale Loterij en Toerisme Vlaanderen. En op 2 september 2002 volgt de eerstesteenlegging. In 2003 steekt een grote groep medewerkers de handen uit de mouwen om vloeren te leggen en alles te schilderen. Wat een zomer was dat! In 2004 komt het hele hoofdgebouw onder beheer van

Urania, het parochiaal centrum wordt onze Astrobar die we zelf gaan uitbaten.

De uitbreidingen waren nodig omdat Urania in die periode meer en meer bezoekers ontving. In 2000 waren dat al 91 groepen met in totaal 2351 mensen. Dat ging in stijgende lijn, in 2004 hadden we 140 groepen met in totaal 3510 mensen! Er vonden ook meer en meer evenementen plaats op de sterrenwacht, zoals de *Dag van de Technologie*, waarop we in 2004 minister-president Bart Somers mochten verwelkomen.

Er waren in dit decennium ook een heel aantal zons- en maansverduisteringen waarbij we publiek op de sterrenwacht ontvingen om

Uitreiking getuigschriften 2004 door Frank De Winne.
Groepsfoto: fiere cursisten op het podium met Frank De Winne en Jommeke-tekenaar Jef Nys (beiden helemaal rechts op de foto).



te kijken. In 2007 zonden we zelfs voor de eerste keer beelden live uit in HD van de maansverduistering!

De cursussen bleven een vaste waarde op Urania in deze periode en er kwamen er zelfs nog bij! In 2000 lanceerden we een nieuwe dagcursus Sterrenkunde. Vanaf 2004 werd er een paar keer een cursus Ruimtevaart ingericht. Bij de jeugd zagen we dat de interesse steeds vroeger begon. In de schoolvakantie van 2000 ging het eerste Astrokids-kamp van start voor 7-11-jarigen. Daarna kwam de cursus Sterrenplukkers voor die leeftijdsgroep en zelfs de Sterrenstofjes voor de kleinsten!

In de werkgroepen was er ook veel activiteit. Er waren natuurlijk de vaste waarden zoals de werkgroep Kosmologie die we iedere dinsdag aan een tafeltje vonden in de Astrobar. Een legende is dat een nieuw lid in die werkgroep cursussen ging volgen aan de UA om te kunnen bijbenen... In 2001 ontstond er een nieuwe groep Poollicht na een paar waarnemingen en contacten met Nederlandse waarnemers. Vermits aurora's in België zeldzaam blijven, kwamen er poollichtreizen naar Canada in 2003 en Alaska in 2004. Sindsdien gaan de astroreizen regelmatig het noorderlicht zoeken. In 2002



werd de radiotelescoop naast de waarnemings-toren geplaatst en startte de werkgroep Radio-astronomie. In 2004 volgden een werkgroep Lichthinder en de zeer actieve groep ‘WGAS’ ofte ‘Werkgroep Algemene Sterrenkunde’. Het doel van de WGAS was mensen na de cursussen een activiteit aan te bieden op Urania om hun hobby verder te ontwikkelen. Vooral het waarnemen kwam hier aan bod. WGAS heeft nu nog wekelijkse bijeenkomsten met presentaties, waarnemingsavonden en -weekends, een zeer actieve mailinglist en op de meeste evenementen verzorgen zij het waarnemen! De werkgroep Weerkunde kreeg een nieuwe adem en het weerlabo Njord werd opnieuw een druk bezochte attractie op Urania.

Maar we kwamen natuurlijk ook buiten de sterrenwacht... In de eerste plaats was er Urania Mobiel. Werner Hamelinck en Marc Van den Broeck begonnen meer en meer scholen te bezoeken met onze goed uitgeruste Ford Galaxy om les te geven in sterrenkunde! In 2000 waren dat 110 scholen en 1 vereniging, goed voor 6698 deelnemers! In 2004 steeg dat al tot 144 scholen en 1 vereniging, 7974 deelnemers.

Een beetje in de trant van het Star Trek motto *“To go where no man has gone before and*



Urania Mobiel op de Airshow in Koksijde

explore strange new worlds”, zwermden de astro-reizen ook verder en verder uit. Werner Hamelinck ging zich hier helemaal op toeleggen. Vooral eclipsen waren er genoeg, van Namibië tot China. De Canarische Eilanden, waar het allemaal begon, werden niet vergeten. Maar we gingen bijvoorbeeld ook met Frank De Winne naar Moskou en Sint-Petersburg! En wat doe je voor het 10-jarig bestaan van de astroreizen in 2007? Juist, een jubileumreis naar Hawaï...

Dichter bij huis was er ook de samenwerking met de Antwerpse zoo, waar medewerkers van Urania nog altijd hielpen met voorstellingen in het planetarium. Dat ging later zijn belang hebben...



Er zijn in deze periode ontelbare samenwerkingen met de media om activiteiten toe te lichten en met het samenwerkingsverband Vlaamse Volkssterrenwachten zetten we een aantal expo's op zoals *40 jaar ESO* in 2003. Maar een grote hit was de samenwerking met Defensie rond de eerste vlucht van Frank De Winne in 2002. We maakten voor hen een tentoonstelling en mochten zelf tekst en uitleg geven op evenementen zoals de airshow in Koksijde. In de officiersmess lunchen, het was eens iets anders... We organiseerden ook een lanceringsontbijt en een delegatie bezocht Frank in Sterrenstad! We deden het nog eens over voor zijn tweede vlucht in 2009. Toen hadden we zelfs een radiocontact dankzij een groep radioamateurs.

In 2000 vond onze directeur dat we allemaal wat slabakten in de zomermaanden en dus kwam er een nieuw initiatief: de beruchte Hilton-avonden. Iedere week konden mensen via de krant of Radio 2 tickets krijgen voor een voorstelling die Urania verzorgde in het Hilton-hotel aan de Groenplaats in Antwerpen. Daarna was er een kijkmoment op het dakterras, waarbij wegens de ligging vooral de torenhaan van de kathedraal geobserveerd werd, of de duurste suite van het hotel... Er kwam later zelfs nog sponsoring door brouwerij De Koninck die iedere zomer een paar vaten bezorgde in de bar van het hotel. Meer en meer medewerkers waren bereid die zondag-avonden te helpen! Vanaf 2006 verviel deze

samenwerking, misschien omdat de hotelbar niet genoeg glazen meer had, en gingen we in de zomer twee maal per week introductie-avonden organiseren bij Urania.

In 2007 kregen we een welkome uitbreiding voor Urania: een grondstuk in Broechem in het oude militaire kamp dankzij de gemeente Ranst, een verrassend donker terrein. Er werd overeengekomen dat daar geen bezoekers zouden komen, zodat enkele mensen daar telescopen konden opstellen om ongestoord waar te nemen. Ook kwam er een aantal antennes van de werkgroep Radioastronomie.

Een heel actief decennium dus, met veel nieuwe activiteiten en infrastructuur, maar nog altijd met een groep van rond de 640-680 leden, van wie een heel deel medewerkers. Er werden ook sociale activiteiten gehouden zoals uitstappen en de jaarlijkse BBQ! Die werd vanaf het midden van de jaren 2000 verzorgd door Oberon. Spijtig genoeg ontvielen ons ook enkele mensen, zoals bezieler van het eerste uur Frans Bonjean in 2004. ■





2010–2019

 Alain Geenrits

Geen midlifecrisis voor Urania!

HET NIEUWSTE DECENNIUM IN onze geschiedenis was in vele opzichten een voortzetting van het vorige. We hadden nog altijd de cursussen, de werkgroepen, de Astroreizen en Urania Mobiel. Eén ding sprong er wel uit: we namen nog veel nieuwe initiatieven en het bezoekersaantal swingde de

pan uit! De schoolbezoeken waren door een aantal initiatieven enorm toegenomen. Zo was er eerst Edurania om de leraren info te geven, en later startten we een jaarlijkse lerarendag. Onze educatief medewerker Matti was goed geplaatst om hierop in te spelen. De individuele bezoekers op vrijdagavond waren door

Educatieve medewerkers Koen (links) en Matti (rechts) in actie tijdens schoolbezoeken





(1) De opblaasbare planetariumkoepel in de kerk. (2) en (3) De bouw van het nieuwe planetarium. (4) September 2019: gouverneur Cathy Berx en burgemeester van Hove Koen Volckaerts openen het planetarium.

de jaren ook toegenomen en er stond nu altijd een team van gidsen paraat om hen op te vangen. Daarbij organiseerden we nog steeds VIP-bezoeken met Alfacam in Lint. In 2010 ontvingen we 161 groepen met in totaal 3584 bezoekers (69 volwassenen- en 92 schoolgroepen). In 2015 waren dat al 4723 bezoekers met 31 volwassenengroepen en 171 schoolgroepen!

Dat had nog een belangrijke reden, buiten de focus op scholen. In 2014 stopte de Antwerpse zoo met de planetariumactiviteiten en kon Urania het Zeiss-toestel in bruikleen krijgen. Eerst werd het toestel bewaard bij Alfacam in Lint, maar al snel kochten we een opblaasbare koepel om er voorstellingen in te geven. In 2015 kregen we een geschenk figuurlijk uit de hemel, namelijk de helft van de St.-Jozefskerk naast de sterrenwacht: die andere creatie van pastoor Van Gaal. De opendeurdagen van

2015 waren de eerste waarop we planetariumvoorstellingen gaven! De rest is al beschreven in recente artikels. Onder de dynamische leiding van Marc Desruelles kwam er een werkgroep om een investering uit te werken en deze ruimte om te vormen tot een echt planetarium met koepel en comfortabele zetels. In 2019 hebben we die droom kunnen realiseren. We geven nu niet alleen voorstellingen aan groepen, maar ook vaste vertoningen op woensdag- en zondagmiddag en vrijdagavond. De sterrenwacht groeide uit tot iets wat de eerste pioniers zeker niet hadden durven dromen!

Maar Urania trad met alsmaar meer activiteiten naar buiten! In 2010 hadden we nog steeds de zomer-introavonden, voor de tweede maal in combinatie met een bezoek aan Alfacam op dezelfde avond. Als uitvloeisel van de *100 uur astronomie* in 2009, pakten we uit



Waarnemen met Urania op de Antwerpse Grote Markt, aan boord van de Flandria...

met een nieuwigheid: we lanceerden de zomer-
kijkavonden, gingen met telescopen op de
Grote Markt van Antwerpen en die van Lier
staan en nodigen verbaasde voorbijgangers uit
om eens naar de hemel te kijken. *“Jupiter kij-*

ken vanuit het stad, dat kán toch niet, meneer??”,
“Ik heb nooit geweten dat dat die ster was”... en
andere leuke reacties maakten dit tot reuze eve-
nementen voor de medewerkers. Van 2012 af
vonden we een geweldige nieuwe stek voor die

...en op het dakterras van het Museum aan de Stroom



zomerkijkavonden: het MAS—Museum aan de Stroom—dat ondertussen het Eilandje sierde in Antwerpen. Het dak van het museum bleef na sluitingsuur toegankelijk en bood een ongeëvenaard panorama op Antwerpen. In 2011 waren we al op het MAS voor de maansverduistering en we zijn daar gebleven. Van 2015 af stonden we er zelfs tijdens de andere schoolvakanties of bij speciale evenementen. Het moet gezegd dat de medewerkers van het MAS altijd zeer enthousiast waren over de samenwerking en ons graag hielpen met hetzij een bergplaats voor ons materiaal, hetzij security-badges om de goederenlifts te kunnen nemen. In het begin waren mensen die 's avonds een wandelingetje gingen maken verbaasd daar een paar 'nerds' met telescopen aan te treffen, ondertussen hebben we al een beetje een vast publiek! En het is goeie reclame om de mensen naar de sterrenwacht en het planetarium te krijgen...

En hadden we nu genoeg activiteiten voor onze bezoekers? Maar neen! In 2013 startten we met maandelijkse kijkavonden op Urania. Altijd op vrijdagavond maar nu met meer mensen met kijkers om de bezoekers te laten kennis-

maken met de hemel. In juli van dat jaar organiseerden we met de vvs de eerste zonnekijkdag. Sindsdien kunnen de mensen elke zomer overdag eens komen kijken naar onze dichtstbijzijnde ster. In 2018 ruilden we het vasteland voor het dek van de Flandria-schepen om samen met hen sterrenhemelvaarten in te richten.

We hadden nog meer infrastructuurwerken in deze periode en het planetarium was de kers op de taart. In 2010 werd besloten een berging te bouwen achter de waarnemingstoren voor al ons materiaal. Op het nieuwe terrein in Broechem kwam zulk een berging tot stand, met van 2011 af elektriciteit en internetaansluiting, met als gevolg dat een eerste medewerker daar zijn telescoop kon onderbrengen! In 2012 werden twee radioantennes in Broechem geplaatst, die later een interferometer werden voor de zeer actieve groep Radioastronomie. De waarnemingstoren kreeg een zeer intensieve opknapbeurt onder leiding van Patrick Kielbaey.

Je zou denken dat we met al die activiteiten niet veel anders meer deden op Urania... Niets is minder waar! De werkgroepen bleven heel actief en namen zelfs nog een paar nieuwe

De twee radioantennes en de controlekamer op de Urania-site in Broechem





Wachten op de heldere, donkere nacht op het Deepie-weekend van de Werkgroep Algemene Sterrenkunde (WGAS)

initiatieven, zoals astrometrie en fotometrie. Een bewijs van het professionele niveau van onze medewerkers is dat, na een start in 2009, de Universiteit Antwerpen in 2010 met ons ging samenwerken voor practica Astrofotometrie in het opleidingsonderdeel Astrofysica

Het eerste astrocafé (februari 2015)



van het tweede bachelorjaar fysica. De waarnemingstoren werd daarvoor ingeschakeld.

De groep Radioastronomie ging in 2010 samenwerken met de Lierse radioamateurs om in het Fort van Lier waarnemingen te doen van het magnetisch veld. Rond magnetisme en radiometeoren hebben zij veel werk verricht, onder andere samen met het BIRA en mede dankzij ons aldaar werkend bestuurslid Stijn Calders.

De werkgroep Astrofotografie kwam in 2015 met een leuk initiatief, het astrocafé. Een paar maal per jaar was er een bijeenkomst om resultaten en methoden te vergelijken, soms met presentaties. In 2018 kwam daar nog Nightscapes bij, een korte opleiding in de astrofotografie die zelfs op Facebook leefde.

In de cursussen hadden we ook nog een paar nieuwigheden. Charles Ramsdonck kwam ons in 2013 nog wat vertellen over zijn passie elementaire deeltjes. In 2014 werd voor de eerste keer de cursus Praktische inleiding tot de kosmologie gegeven door Yves Gigase. Een nieuwe cursus, 'Hoge-energie-astrofysica' door Walter Simons, staat op stapel.



De Grote Urania Kwis

Wat weinig leden weten, is dat al die activiteiten en bekendheid ook leidden tot veel werk rond informatieverstrekking. Dat is namelijk ook een vorm van voorlichting die in onze beginselen beschreven stond. In 2010 werden er al ongeveer 2000 informatie-aanvragen via e-mail beantwoord en 1750 telefonisch. De vragen gingen van hulp met huiswerk over *“ik heb iets gezien aan de hemel”* tot vragen rond het voorspelde einde van de wereld in 2012. Herinner u het einde van de Maya-kalender... Van 2011 af was Urania ook present op Twitter en Facebook, later kwamen daar nog Instagram en YouTube bij. We sturen ook al lang de nieuwsbrieven naar leden, geïnteresseerden en reislustigen.

“De geschiedenis van Urania is er vooral ook een van haar mensen!”

We bleven natuurlijk voor de leden en medewerkers zorgen: er waren de uitstappen en medewerkersdagen. In 2011 vond er een nieuwe ledenavond plaats, met presentaties door de werkgroepen—een soort interne open-deur of jobbeurs... En er kwam een nieuw jaarlijks evenement om naar uit te kijken, de Grote Urania Kwis! Patrick Kielbae en zijn

team zorgden ervoor dat ieder voorjaar de competitie tussen Urania-teams hoog oplaait!

In deze periode verloren we spijtig genoeg twee bekende en actieve medewerkers in hetzelfde jaar! Ik vernoemde al Karel Van den Troost, maar in 2012 ontviel ons ook Armand Lefevre, die jarenlang ons bibliotheekteam had georganiseerd en geleid. Drie jaar later, in 2015, overleed Herman Fornhoff, lesgever en gids van het eerste uur.

Er is nog zoveel te vertellen: activiteiten zoals de jaarlijkse Sterrenkijkdagen, de Nacht van de Duisternis, samenwerking met andere organisaties zoals het BIRA en het ESA... Het is moeilijk een periode van een halve eeuw in een paar bladzijden samen te vatten... De geschiedenis van Urania is er vooral ook een van haar mensen! Ik heb er een paar opgesomd, maar er zijn er nog veel meer die op de een of andere manier Urania draaiende hielden en dat nu nog doen—ik kan ze onmogelijk allemaal noemen. We hebben ondertussen vier deeltijdse personeelsleden, onder wie twee educatief medewerkers!

En wat gaan we ondernemen in de volgende halve eeuw? Nog uitbreidingen? Een samenwerking met SpaceX? Een sterrenwacht op Mars? Het zou mij allemaal niks verbazen... Urania kennende!!! ■

Toen en nu

leszaal / auditorium

jaren '70

bibliotheek / onthaal



jaren '90



nu



Oberon & Astrokids

Sinds 1977 is Oberon de jeugd-afdeling van Urania. Met activiteiten op zaterdagvoormiddag en het jaarlijkse Oberonkamp in augustus. Begin jaren 2000 kwamen daar de Astrokids (kinderkampen tijdens de schoolvakanties) en de kindercursussen bij.



Kampfoto jaren '80



Jeugdcursus jaren '80

Foto links: Urania Mobiel-lesgever Werner Hamelinck startte zijn carrière als lesgever in de jeugdcursus in 1977.



Oberon, 1988. Bouw maankrater, nu nog steeds te bewonderen in het onthaal!



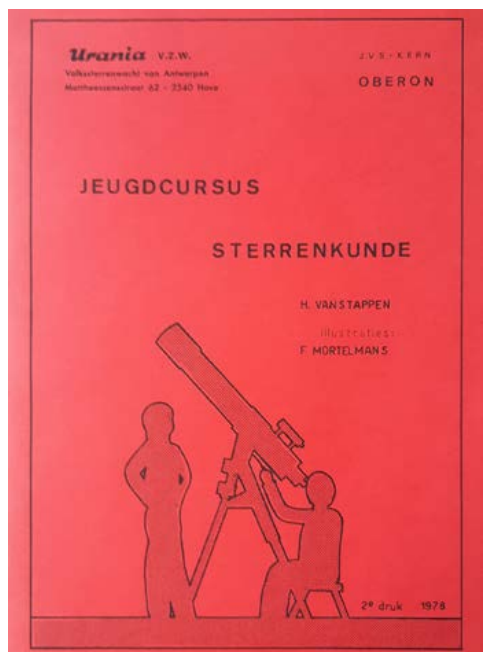
Didier Van Hellemont toont Oberonnieuws, het toenmalige tijdschrift van de jongerenafdeling



Zonnewaarnemingen door de Astrokids (2002)



Waterraketten lanceren op Oberonkamp (2011)



Zomerastrokids 2017



Workshop kometen brouwen



Oberonkamp 2018

Terugblik: de Jeugdwerking Oberon in de jaren '80

 **Didier Van Hellemont**

TOEN HILDE ME VROEG wat herinneringen neer te pennen over Urania's Jeugdwerking in de jaren tachtig van vorige eeuw, voelde ik me op slag een hoogbejaarde man. We spreken over dertig of veertig jaar geleden! Meteen dus al tijd om er een platitude van het kaliber "time flies when you're having fun" tegenaan te gooien. En dan zitten we nog maar aan de inleiding!

Als twaalfjarige snaak volgde ik eerst de Jeugdcursus. Na een jaartje ging het richting werkkringen. Ik was voornamelijk actief in de werkkring deep-sky. Vergeleken met vandaag waren de mogelijkheden voor amateurastronomen veel beperkter. Telescopen bijvoorbeeld waren relatief gezien een heel stuk duurder en minder krachtig dan nu. De meest voorkomende types waren refractoren met openingen van 50, 60 of 76 mm, of een Newtontelecoop met een spiegel van zo maar eventjes 114 mm en een relatief lange brandpuntsafstand van 900 mm. Een 150 mm of een 200 mm (zwijgt still!) reflector was al heel wat. Ook de oculairs (vaak rommel met een kleine diameter van 24,5 mm) en de opstellingen waren van veel mindere kwaliteit. Dan was de toenmalige Kuttertelescoop met een diameter van 250 mm en een brandpuntsafstand van 5000 mm een heel kanon. Een zeer goede maan- en planetenkijker, maar voor nevelachtige objecten minder geschikt... De kleinste vergroting bedroeg 71x. Ik herinner me zeer mooie beelden van de Orionnevel en verscheidene bolhopen. Het beeld van M13 en M92 (twee bolhopen



in Hercules), bij een vergroting van een goeie 200x, zal ik nooit vergeten.

In de jaren '80 telden Hove en de omliggende gemeenten heel wat minder inwoners en was de hemel ook een beetje donkerder. Als je richting Boechout of Vremde trok, kon je al een acceptabele hemel hebben. Vremde was de locatie van een aantal legendarische meteorwaarnemingsnachten, zeker rond de Perseiden. Meteorwaarnemen was nog een ambachtelijke gelegenheid met klembord, pen en (steeds vochtiger wordend) papier, of eventueel met een cassetterecorder. Aan de telescoop werd er nog heel wat afgetekend op speciale waarnemingsformulieren. Sommige onverlaten waagden zich zelfs aan het tekenen van de hele zomermelkweg!

Fotografie was ook heel wat minder evident dan nu. Rolletjes film werden in de winkel aangeschaft, moeizaam belicht voor lange tijd (hoge gevoeligheden waren toen 400 of 800 ISO), het oog gekluisterd aan een volgster. En dan werd de film in de Urania-doka ontwikkeld, altijd een heel spannende gebeurtenis. Later in de jaren '80 kwamen er betere diafilms van Kodak, Agfa of Fuji, en zorgde de zeer gevoelige Kodak T-MAX 3200 voor een kleine revolutie. Aan gasbehandeling van films of staken van negatieven in de vergroter heb ik me nooit gewaagd.

Waarnemen gebeurde uiteraard ook op Oberonkampen! We gingen nooit heel ver, ik herinner me Dilsen-Stokkem in '84, Essen '86 (jaja, ten noorden van Antwerpen, met een grote lichtkoepel van de Antwerpse haven tussen zuid en west), en een mooi donkere hemel in '88 in de Voerstreek. Het was fantastisch om ruim een week lang overdag en zeker 's nachts aan sterrenkunde te kunnen doen met gelijkgestemde zielen. Tijdens zo'n mooie nachten is bij velen de basis gelegd voor een levenslange interesse in de sterrenkunde!

In mijn geheugen—of wat daar tegenwoordig voor moet doorgaan—was er in the eighties heel wat te beleven qua sterrenkunde en ruimtevaart. De driedubbele conjunctie (ook bekend als 'great conjunction') tussen Jupiter en Saturnus in '81 was perfect om mijn interesse aan te wakkeren. In 1986 was er de (misschien licht overroepen) passage van de komeet van Halley, die we reeds op een mistige herfstochtend in 1985 konden verschalken met de Kuttertelescoop. Het was ook de periode van de Space Shuttles, Voyager en later ook de Hubble Space Telescope. Hoe kon je in die periode niet geïnteresseerd zijn in sterrenkunde en ruimtevaart?

De jeugdcursus en werkkringen vonden plaats op zaterdag van 10 tot 12 uur. Nadien



werd er vaak een pak friet gehaald in de reeds lang ter ziele gegane frituur De Brug en timmerden we in de namiddag nog wat aan de weg: voorbereiden of verwerken van waarnemingen, of het uittypen van Oberonnieuws op stencils (inclusief de licht verslavende rode correctievloeistof, maar dat is een ander verhaal), of nog de voorbereiding van de eerste astronomische weekends. Computers zouden pas later hun intrede doen. Programmeerbare rekenmachines zoals de TI-59 of HP41 waren wel courant, en er werden allerhande programma's geschreven om (al dan niet) nuttige dingen te berekenen.

De jeugdwerking Oberon was voor mij een zeer geslaagde start in de wondere wereld van de astronomie. Ik ben de toenmalige lesgevers en werkkringleiders zeer dankbaar voor hun inzet. Vele van mijn toenmalige mede-Oberonianen (van wie nogal wat de voornaam Marc dragen, maar er zijn er vele andere) bekleden nu nog altijd leidinggevende of toch zeer relevante functies op Urania. Ik denk niet dat er een beter bewijs bestaat van hoe belangrijk Oberon toen was (en nu nog altijd is) om de toekomst van Urania te garanderen. Op naar de volgende 50 jaar, en meer! ■



Conny Aerts



Stijn Calders



Geert Barentsen

Als je hobby je beroep wordt....

Voor de meeste Uranialeden is en blijft sterrenkunde een hobby. Maar voor sommigen is hun tijd bij Urania de start van een astronomisch getinte loopbaan! Maak kennis met drie (ex-)Uranianen die ook in het beroepsleven actief met sterrenkunde en/of ruimtevaart bezig zijn.

Conny Aerts

Volgde de basiscursus Sterrenkunde en is nog steeds Uranialid.

Beroep:

Hoogleraar sterrenkunde aan de K.U.Leuven

Midden jaren 1980 heb ik me aangesloten bij Urania tijdens mijn studies wiskunde aan de UA. Mijn studiekeuze was er al vroeg op gericht om sterrenkundige te worden. Tijdens alle volgende treden van mijn academische loopbaan aan de KU Leuven ben ik me blijven inzetten voor de promotie van de Vereniging Voor Sterrenkunde in het algemeen, en als lesgever bij Urania in het bijzonder. Toen ik het als professor en astromama erg druk kreeg met binnen- en buitenlandse onderzoeks-, les- en commissietaken, hebben verscheidene van mijn doctorandi en postdocs het lesgeven aan Urania overgenomen en dat is nog steeds zo. De nauwe band tussen professionele en amateursterrenkundigen in Vlaanderen en Nederland is bijzonder waardevol en verzilvert dan ook nog altijd een prominente plaats in mijn agenda voor wat betreft outreach- en STEM-activiteiten.

Stijn Calders

Startte als Oberoniaan, is nog steeds actief als Uraniamedewerker en is lid van de raad van bestuur van de Sterrenwacht.

Beroep:

Projectleider bij het BIRA (Belgisch Instituut voor Ruimte-aeronomie)

In 1994 vertelde Marc Van den Broeck in het tv-programma *De Droomfabriek* dat er een (gedeeltelijke) zonsverduistering boven België zou komen, en dat Urania een vliegtuig ging charteren om dat fenomeen te bekijken. Ik was toen één van de gelukkigen die mee mocht vliegen! Het was een geweldige ervaring, en enkele maanden later was ik ingeschreven voor de jeugdcursus.

Ik heb fijne herinneringen aan die tijd als Oberoniaan: vrijdagavond samentroepen bij Urania, ijsjes eten bij Glacé Jozef en de ganse zaterdag bezig zijn met sterrenkunde...

In het laatste jaar van mijn hogere studies liep ik stage bij Verhaert Space in Kruibeke, thans QinetiQ. Daar heb ik meegewerkt aan een klein stukje van de Belgische zonn satelliet PROBA-2. Urania was een goeie referentie om hier een stageplaats te krijgen. In 2008 begon ik als IT-ingenieur in de afdeling ruimteweer van het BIRA in Ukkel te werken. Urania was toen niet echt bekend, maar men was tijdens het job-interview wel erg onder de indruk van mijn kennis over ruimtetechniek en fysica, kennis die ik opdeed tijdens cursussen en discussies op Urania.

Ik heb dus letterlijk van mijn hobby mijn beroep kunnen maken. Heb ik dan zoveel talent? Ik ben zeker niet uitzonderlijk slim. Maar 'opgeven' staat niet in mijn woordenboek, en de combinatie met wat geluk heeft mij tot hier gebracht.

Geert Barentsen

Startte als Oberoniaan en verhuisde na zijn studies eerst naar Nederland om via het Verenigd Koninkrijk in Californië te belanden.

Beroep:

Sterrenkundige bij NASA

In 1996 kwam ik bij de jeugdwerving Oberon terecht, waar ik me op 12-jarige leeftijd inschreef voor de Jeugdcursus Sterrenkunde. Dankzij Urania kreeg ik op jonge leeftijd de kans om in teamverband mee te werken aan nuttige projecten. Zo bouwde ik reeds op 15-jarige leeftijd mee aan de Urania-website, hielp ik bij de organisatie van Oberon, en raakte ik nauw betrokken bij de International Meteor Organization.

Dankzij deze Urania-ervaringen kreeg ik na mijn Informatica-studies de kans om stage te lopen bij het KMI in Ukkel en het ESA in Nederland. Uiteindelijk behaalde ik een doctoraat in astrofysica in het Verenigd Koninkrijk, waar ik de mogelijkheid had om gebruik te maken van de professionele telescopen in La Palma.

In 2015 verhuisde ik naar het NASA Ames Research Center in Californië, om er mee te werken aan het herstel van de Kepler-ruimte-telescoop. Vanwege het falen van twee gyroscopen aan boord van Kepler, moest er toen in snel tempo een nieuwe missie ontworpen worden voor het ruimtetuig. Dankzij de brede sterrenkunde-kennis die ik opdeed bij Urania kreeg ik al snel de verantwoordelijkheid voor het plannen van Kepler's nieuwe waarnemingsprogramma. Zo slaagden we erin om de missie met vier jaar te verlengen, wat leidde tot de ontdekking van meer dan 300 nieuwe exoplaneten!

Van onder het stof...

Onze medewerker Alain Geenrits was 37 jaar geleden niet alleen eerstejaarsstudent ('schacht') op het Departement Industriële Wetenschappen en Technologie van de toenmalige IHAM (thans deels Hogeschool Artesis-Plantijn, deels Faculteit Toegepaste Industriële Wetenschappen UA), maar ook lid van Oberon! In het hogeschooltijdschrift *IHAM-nieuws*, met als hoofdredacteur Walter Simons, zette Alain de Volkssterrenwacht Urania in de verf met een artikel, geschreven in de toen nog algemeen, o.a. door vele kranten gehanteerde voorkeurspelling, de k-spelling die later als niet consequent (konsekvent) werd beschouwd. Hier volgt de originele tekst van Alain Geenrits (*IHAM-nieuws*, 4de jaargang, jan.–feb. 1983, nr.3, pp.35–37).

URANIA, DE VOLKSSTERREWACHT VAN ANTWERPEN

Historisch overzicht :

De eerste impuls voor de stichting van URANIA werd gegeven in 1969 : een 25 cm teleskoop werd besteld in West-Duitsland en de plannen voor een waarnemingstoren kregen vaste vorm.

In 1970 volgde dan een snelle evolutie : in april werd de vzw "Volkssterrenwacht van Antwerpen" opgericht en kort nadien officieel erkend door de gemeente Hove en het Provinciebestuur van Antwerpen.

Het belangrijkste feit was echter de inhuldiging van de observatietoren door dhr. Kutter (maker van de teleskoop).

Twee jaar later kwam er uitbreiding met een leeszaal, bibliotheek, leszaal en labo.

In 1973 werd Urania officieel erkend als regionale organisatie voor volksontwikkeling door het Ministerie voor Nederlandse Cultuur (Hoge Raad voor Volksontwikkeling).

Urania stelt zich tot doel het publiek kennis te laten maken met de wetenschappen astronomie en weerkunde, door bezoeken, door het geven van cursussen en door het opbouwen van een documentatiecentrum.

De activiteiten :

De basiskursus is een "must" voor iedereen die de astronomie serieus wil beoefenen. Hij omvat een theoretisch gedeelte (o.a. koördinatenstelsels, kosmologie,...) en een praktisch gedeelte (kennis van de sterrenhemel, hantieren van een teleskoop).

Deze cursus wordt elke dinsdag van 20.00 tot 21.30 h gehouden.

De seminaries sterrenkunde diepen enkele onderwerpen verder uit (tweelichamenprobleem, leven in het heelal enz...) en vereisen een goede basiskennis van wiskunde en fysika (nivo hoger middelbaar onderwijs). De seminars hebben op dezelfde uren plaats als de basiskursus.

Verder is er nog een cursus "praktische sterrenkunde" die veel planetariumlessen omvat, een inleidende astronomie-kursus voor jongeren (12-15 j.) en een basiskursus weerkunde met theorie (atmosfeer, wolken,...) en praktijk in het weerstation.

Wie één of meer kursussen gevolgd heeft kan aansluiten bij een werkgroep, te kiezen uit :

- Observationale sterrenkunde : astrofotografie, deep-sky, meteoren, sterbedekkingen,... Deze werkgroepen houden zich bezig met praktische waarnemingen.
- Teoretische sterrenkunde : sferische sterrenkunde, kosmologie,... Dit zijn de "tafelastronomen" die zich vooral met de theorie en berekeningen bezig houden.
- Instrumentenbouw : deze groep staat in voor kijkerbouw, spiegelslijpen en de konstruktie van onze radiotelescoop. De activiteiten gebeuren deels in het atelier van URANIA en deels in de kelders van het Zoo-planetarium.
- Weerkunde : Werkgroep NJORD die over eigen labo en weerstation beschikt.
- De Jeugdwerggroep OBERON : sinds 5 jaar kunnen jongeren tot 21 jaar, die niet bang zijn om de handen uit de mouwen te steken, bij deze werkgroep terecht, er wordt dan ook een grote inzet van hen verwacht. OBERON bevat eigenlijk 2 delen : de jeugdkursus, die reeds vermeld werd, en de eigenlijke werkgroep. Het zijn ook meestal de jongeren die de wekelijkse bezoeken begeleiden.

Bezoeken aan de sterrenwacht :

Elke vrijdagavond staat URANIA open voor de geïnteresseerden. Zo'n bezoek omvat gewoonlijk een inleidende diareeks en een bezoek aan de waarnemingstoren en de radiotelescoop - in - wording. Ook worden er bezoeken voor groepen gegeven buiten de normale openingsuren. Op aanvraag worden er ook speciale onderwerpen behandeld en kan er een bezoek aan de weertuin plaatsvinden of de vertoning van een ruimtevaartfilm.

De sterrenwacht richt nog andere activiteiten in zoals de jaarlijkse opendeurdagen, die dit jaar gewijd waren aan 25 jaar ruimtevaart, en voordrachten ("Einstein, zijn leven en zijn werk" door Prof. D. Callebaut, U.I.A., vond plaats op 9 oktober jl.).

Ook werkt URANIA nauw samen met het ZOO-planetarium voor de voorstellingen die daar gegeven worden.

Wie verdere inlichtingen wil over URANIA en zijn activiteiten kan steeds bij ondergetekende terecht.

A. Geenrits,
student 1B2

(Met dank aan Tom Segal, Public Relations, voor het materiaal dat hij bijeen zocht voor dit artikel).



De waarnemingstoren van de Volkssterrenwacht met daarnaast de pyloon van de in aanbouw zijnde radioteleskoop



Urania Mobiel is meer dan een auto...

 Werner Hamelinck

IN DE JAREN '90 begon Urania steeds meer naar buiten te treden met haar activiteiten. Drie hoogtepunten hier waren ongetwijfeld de groots opgezette tentoonstellingen *De mens en het weer* en *Is de Aarde gezond?* in de Stadsfeestzaal in Antwerpen, en de Hasselblad-ruimtevaartshow *Echo of Space* in de Elizabeth-zaal in Antwerpen.

De camera's die de Apollo-astronauten gebruikten tijdens hun maanreizen, waren van het merk Hasselblad en stonden toen garant voor degelijkheid en hoge kwaliteit. De Hasselblad-diashow met 6x6 dia's zorgde op groot scherm dan ook voor een unieke ervaring om de Apollo-reizen naar de maan te herbeleven.

De Hasselblad-show trok op de drie dagen zo'n 12 000 bezoekers. Vooral scholen waren hier goed vertegenwoordigd. Vanuit de inspectie van het secundair onderwijs, richting Aardrijkskunde, kwamen niet alleen heel positieve reacties maar vooral de verzuchting dat ze zo-

iets graag permanent hadden. Om reclame te maken in de scholen voor het Echo- of Space-evenement waren Urania-medewerkers al naar scholen getrokken om met twee Hasselblad-projectoren een voorvertoning, een mini-show, te geven. Deze ervaring en de uitdaging om iets permanents uit te bouwen voor scholen leidden tot het idee om echt georganiseerd op pad te gaan en zo jongeren te enthousiasmeren voor wetenschap in het algemeen en sterrenkunde in het bijzonder.

Voortbouwend op het succes van dit grote evenement, schreven we alle deelnemende scholen aan met het voorstel van een multimediale les op maat van de leerlingen in de school zelf... Op enkele dagen tijd hadden we 150 boekingen binnen! Urania Mobiel was geboren. Van nu af zouden we niet langer enkel bezoekers bij Urania ontvangen, maar zelf op verplaatsing gaan: Urania was mobiel geworden.



Urania Mobiel was bovendien geboren onder een gelukkig gesternte. Het eerste jaar kregen we bezoek van de spectaculaire komeet Hyakutake, en het jaar nadien van Hale-Bopp—twee gebeurtenissen die de interesse in de sterrenkunde bij het grote publiek deden groeien. Maar de climax werd natuurlijk de zonsverduistering op 11 augustus 1999: Urania Mobiel werd de grootste promotor voor het eclips '99-project. Dat jaar zou Urania Mobiel maar liefst 250 maal uitrukken naar scholen, verenigingen, bedrijven en culturele centra, met een speciaal programma over de komende totale eclips. De naam was gevestigd, zodat nu, 20 jaar later, Urania Mobiel nog steeds verder kan teren op dit succes en er in al die jaren geen noemenswaardige publiciteit meer gemaakt moest worden. Al 25 jaar is de agenda goed geboekt, zodanig dat er al een tweede set paraat staat om in de piekperiodes op twee verschillende locaties tegelijkertijd te kunnen optreden. En dankzij de steun van de leden van de WGAS en andere waarnemers bij Urania werd er tijdens grote kijkevenementen zoals Nationale Sterrenkijkdagen of de Nacht van de Duisternis al op 7 sites tegelijkertijd present gemeld.

Sinds de start van Urania Mobiel in 1996 genoten meer dan 2 000 groepen, samen goed voor meer dan 150 000 deelnemers, van een Urania Mobiel-voorstelling.

Meer dan 900 scholen, verspreid over vijf Vlaamse en twee Nederlandse provincies, deden een beroep op Urania Mobiel voor een interactieve voorstelling rond sterrenkunde.

“Sinds de start genoten meer dan 150 000 deelnemers van een voorstelling.”

De Urania Mobiel legde daarvoor niet minder dan 390 000 km af, dat is van hier tot op de maan!

In 1998 werd door Urania ook een auto aangekocht, niet toevallig een Ford Galaxy... Deze wagen verspreidt over heel het Vlaamse land de naam Urania. En hoewel het dankzij deze monovolume is dat we ons kunnen verplaatsen en al het materiaal meenemen, is dit slechts gereedschap: Urania Mobiel is wel degelijk de ploeg mensen die bereid zijn zich te verplaatsen over gans het Vlaamse land om de sterrenkunde uit de dragen! ■



Urania Mobiel jaarlijks te gast bij Land- en Tuinbouwschool St. Isidorus in Sint-Niklaas

Urania's Astroreizen

 Werner Hamelinck

Het prille begin...

We schrijven voorjaar 1996. Bij Volkssterrenwacht Urania worden volop nieuwe initiatieven ontplooid. Zo is er de start van Urania Mobiel, Vlaanderens eerste mobiele sterrenwacht die naar scholen en verenigingen trekt om er het boeiende verhaal van de sterrenkunde te brengen. En er worden plannen gesmeed om 'iets te doen' op het Canarische eiland Tenerife. Want daar is de sterrenhemel toch zoveel beter dan hier in het—toen ook al—lichtvervuilde Vlaanderen (om van het Belgische weer nog maar te zwijgen). Dankzij de goede contacten van Urania-stichter en bezieler Hendrik Van Gaal samen met Michel Huygen—oprichter van Ten Bel—vindt er in mei 1996 een korte prospectiereis plaats. De verkenners zijn unaniem: de sterrenhemel daarboven op de berg Teide is top! Zou toch geweldig zijn om dit met een geïnteresseerd publiek te kunnen delen... Het idee van Urania's Astroreizen is geboren. En of er interesse is? In november 1996 stappen we met een groep van 30 enthousiaste astroreizigers—en heel veel kilo's overgewicht aan bagage, dat kon toen nog allemaal—op het vliegtuig richting Tenerife.

Het concept slaat aan, want het jaar daarop reizen niet minder dan vier groepen naar Tenerife, o.m. naar aanleiding van de komeet Hale Bopp.

Astroreizen groeit...

Met elke reis groeit niet alleen de ervaring maar ook het enthousiasme om met dit concept verder te gaan. Het is tijd voor een volgende stap: een eclipsreis naar de totale zonsverduistering van 1998 in de Caraïben. Dat verloopt evenwel niet van een leien dakje. Het oorspronkelijke plan voor een trip met een luxe zeilboot wordt afgeschoten door de reisorganisator met wie we een samenwerking wilden opzetten, omdat 'er ab-so-luut geen markt is voor reizen naar een zonsverduistering'. Benieuwd of de man er nu ook nog zo over zou denken—meer dan 30 geslaagde eclipsreizen later... We stappen dan maar naar een Nederlands reisbureau voor een reis naar Curaçao. Met de dringende vraag of ze wel onmiddellijk de kamers willen reserveren, want bij eclipsen... Maar we worden met Nederlandse zelfzekerheid vakkundig afgewimpeld—zij zijn toch wel de reisspecialisten zeker, ze kennen

de Nederlandse Antillen toch wel beter dan een simpel volkssterrenwachtje...? Tot ze een paar weken later toch hotelkamers willen reserveren — verrassing: alles volgeboekt... Wij terug naar af. Maar zo snel geven we niet op: we zoeken en vinden een reisorganisator die nog voldoende capaciteit weet te versieren op het Franse eiland Guadeloupe. Dat wordt dus de bestemming van Urania's Astroreizen's eerste eclipsreis... Een schot in de roos: 50 eclipsliefhebbers beleven een prachtige zonsverduistering én een exotische vakantie!

...en wordt een gevestigde waarde...

De Astroreizen-trein is nu wel degelijk vertrokken en van 1999 af zullen we jaarlijks gemiddeld 10 tot 15 reizen samenstellen en begeleiden. Om mooie sterrenhemels te bewonderen, eclipsen of noorderlicht waar te nemen, beroemde observatoria of ruimtevaartinstallaties te bezoeken. Altijd ingekaderd in een goed doordacht reisprogramma. Want we leren al snel dat de astrozigers, naast sterrenliefhebbers, ook wereldburgers zijn met een brede interesse in natuur en cultuur! Zodat we een eclipsreis naar Oeganda natuurlijk combineren met een gorilla-trekking, een poollichtreis naar Lapland niet denkbaar is zonder hondensletocht en

een bezoek met Frank De Winne aan Sterrenstad uitgebreid wordt met een Kremlin-visite.

Maar ook voor andere thema's blijkt er interesse! En zo krijgt het concept 'Astroreizen' uitstulpingen richting wetenschapsfilosofie (al sinds 1999 seminar-reizen o.l.v. Gerard Bodifée), muziek- (o.a. reizen met Sigiswald Kuijken) en natuurreizen. Doch het bloed kruipt waar het niet gaan kan, en wat het thema ook is, er gaat geen reis voorbij zonder dat er naar de sterren gekeken wordt. Of het nu liefhebbers van klassieke muziek in Italië, cultuurliefhebbers in Griekenland of natuurfotografen in Afrika zijn, de plaatselijke sterrenhemel zal hen steeds getoond en toegelicht worden! Sommigen worden op die reizen zelfs besmet door het astronomie-virus!

Toekomstplannen...

Astroreizen bracht ondertussen duizenden reisliefhebbers naar tientallen originele plekken over heel de wereld. Wij hopen alvast in het post-coronatijdperk opnieuw te kunnen starten met enkele spectaculaire bestemmingen, zoals een eclipsreis naar Antarctica in 2021 en een naar Australië in 2023. Op de Astroreizen-website (www.astroreizen.be) en via de Astroreizen-facebookpagina (www.facebook.com/astroreizen) is het allemaal te volgen... ■





Bezoek Mauna Kea-observatorium Hawaii, 2007



CERN 2014



Bezoek Paranal-observatorium – Chili 2004



Totale zonsverduistering 2008 (Mongolië)

Eclips 2001 – Zimbabwe (met Dirk Frimout)



Venusovergang in Namibië (juni 2004)



Lancering Frank De Winne
Baikonoer, mei 2009

Poollichtreis per superjeep (IJsland 2016)



Bezoek Sterrenstad (Moskou)
met Frank De Winne (2003)



Ruimtevaartreis USA (december 2019)



Saturnusbedekking 3 maart 1974, 0h40 MET

De 5 foto's zijn 1/2 s belicht op f/20 in het primaire brandpunt van Urania's Kuttertelescoop.

Film: Kodak Panatomic-X

Foto's: Edwin Goffin

